

RETTENS DOM (Tredje Udvidede Afdeling)

14. maj 1998 \*

I sag T-352/94,

**Mo och Domsjö AB**, Örnsköldsvik (Sverige), ved solicitors Antony Woodgate, Martin Smith og Vincent Smith, London, og med valgt adresse i Luxembourg hos advokaterne Arendt & Medernach, 8-10, rue Mathias Hardt,

sagsøger,

mod

**Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber** ved Richard Lyal, Kommissionens Juridiske Tjeneste, og Rosemary Caudwell, der er udstationeret som national ekspert ved Kommissionen, som befuldmægtigede, og med valgt adresse i Luxembourg hos Carlos Gómez de la Cruz, Kommissionens Juridiske Tjeneste, Wagnercentret, Kirchberg,

sagsøgt,

\* Processprog: engelsk.

angående en påstand om annullation af Kommissionens beslutning 94/601/EF af 13. juli 1994 om en procedure i henhold til EF-traktatens artikel 85 (IV/C/33.833 — Karton, EFT L 243, s. 1),

har

DE EUROPÆISKE FÆLLESSKABERS RET I FØRSTE INSTANS  
(Tredje Udvidede Afdeling)

sammensat af afdelingsformanden, B. Vesterdorf, og dommerne C. P. Briët, P. Lindh, A. Potocki og J. D. Cooke,

justitssekretær: fuldmægtig J. Palacio González,

på grundlag af den skriftlige forhandling og efter mundtlig forhandling, der fandt sted fra den 25. juni 1997 til den 8. juli 1997,

afsagt følgende

**Dom**

**Sagens faktiske omstændigheder**

Den foreliggende sag vedrører Kommissionens beslutning 94/601/EF af 13. juli 1994 om en procedure i henhold til EF-traktatens artikel 85 (IV/C/33.833 — Karton, EFT L 243, s. 1), som berigtiget inden offentliggørelsen ved Kommissionens

beslutning af 26. juli 1994 (K(94) 2135 endelig udg.) (herefter »beslutningen«). Ved beslutningen blev 19 producenter, der leverer karton inden for Fællesskabet, pålagt bøder for overtrædelser af traktatens artikel 85, stk. 1.

- 2 Det produkt, som beslutningen vedrører, er karton. I beslutningen omtales tre kartonkvaliteter, henholdsvis »GC«, »GD« og »SBS«.
- 3 Kartonkvaliteten GD (herefter »GD-kvaliteter«) er en bleget æskekarton (genbrugspapir), der normalt anvendes til emballering af nonfoodprodukter.
- 4 Kartonkvaliteten GC (herefter »GC-kvaliteter«) er en karton med hvidt dæklag, der normalt anvendes til emballering af fødevarer. GC-kvaliteter er af en bedre kvalitet end GD-kvaliteter. I den periode, som beslutningen vedrører, var prisforskellen mellem disse to produkter sædvanligvis ca. 30%. De bedste GC-kvaliteter anvendes endvidere i et vist omfang til grafiske formål.
- 5 SBS er forkortelsen for et helt igennem hvidt kartonprodukt (herefter »SBS-kvaliteter«). Prisen for dette produkt ligger ca. 20% over prisen for GC-kvaliteter. Det anvendes til emballering af fødevarer, kosmetik, lægemidler og cigaretter, men dets hovedanvendelse er grafiske formål.
- 6 Ved skrivelse af 22. november 1990 indgav British Printing Industries Federation, der er brancheorganisation for de fleste kartonemballagetrykkerier i Det Forenede Kongerige (herefter »BPIF«), en uformel klage til Kommissionen. BPIF hævdede,

at de kartonproducenter, der leverede til Det Forenede Kongerige, havde foretaget en række samtidige og ensartede prisforhøjelser, og anmodede Kommissionen om at undersøge, hvorvidt der forelå en overtrædelse af EF's konkurrenceregler. BPIF udsendte en pressemeddelelse for at sikre, at dens initiativ blev omtalt i pressen. Pressemeddelelsen blev omtalt af fagpressen i december 1990.

- 7 Den 12. december 1990 indgav Fédération française du cartonnage ligeledes en uformel klage til Kommissionen, hvori den fremsatte påstande vedrørende det franske kartonmarked svarende til dem, der var indeholdt i BPIF's klage.
- 8 Den 23. og 24. april 1991 foretog Kommissionens repræsentanter i henhold til artikel 14, stk. 3, i Rådets forordning nr. 17 af 6. februar 1962, første forordning om anvendelse af bestemmelserne i traktatens artikel 85 og 86 (EFT 1959-1962, s. 81), samtidige, uanmeldte kontrolundersøgelser hos et antal virksomheder og brancheorganisationer inden for kartonsektoren.
- 9 Efter disse undersøgelser fremsatte Kommissionen i henhold til artikel 11 i forordning nr. 17 begæring til alle de virksomheder, denne beslutning er rettet til, om oplysninger og skriftligt materiale.
- 10 På grundlag af de ved kontrolundersøgelserne og begæringerne om oplysninger og skriftligt materiale fremkomne oplysninger konkluderede Kommissionen, at de berørte virksomheder fra midten af 1986 og mindst til april 1991 (i de fleste tilfælde) havde deltaget i en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1.

- 11 Den besluttede som følge heraf at indlede en procedure i henhold til denne bestemmelse. Ved skrivelse af 21. december 1992 fremsendte Kommissionen en meddelelse af klagepunkter til hver enkelt virksomhed. Samtlige virksomheder svarede skriftligt. Ni virksomheder begærede mundtlig høring. Høringen fandt sted fra den 7. til den 9. juni 1993.
- 12 Som afslutning på proceduren vedtog Kommissionen en beslutning, der bl.a. indeholder følger bestemmelser:

»Artikel 1

Buchmann GmbH, Cascades SA, Enso-Gutzeit Oy, Europa Carton AG, Finnboard — the Finnish Board Mills Association, Fiskeby Board AB, Gruber & Weber GmbH & Co. KG, Kartonfabriek 'De Eendracht' NV (der handler under navnet BPB de Eendracht), NV Koninklijke KNP BT NV (tidligere Koninklijke Nederlandse Papierfabrieken NV), Laakmann Karton GmbH & Co. KG, Mo och Domsjö AB (MoDo), Mayr-Melnhof Kartongesellschaft mbH, Papeteries de Lancency SA, Rena Kartonfabrik AS, Sarrió SpA, SCA Holding Ltd (tidligere Reed Paper & Board (UK) Ltd), Stora Kopparbergs Bergslags AB, Enso Española (tidligere Tampella Española SA) og Moritz J. Weig GmbH & Co. KG har overtrådt artikel 85, stk. 1, i EF-traktaten ved deltagelse

— i Buchmann's og Rena's tilfælde fra omkring marts 1988 og i hvert fald til slutningen af 1990

— hvad angår Enso Española i hvert fald fra marts 1988 til i hvert fald udgangen af april 1991

— i Gruber & Weber's tilfælde i hvert fald fra 1988 og indtil slutningen af 1990

— i de andre tilfælde fra midten af 1986 og i hvert fald til april 1991

i en aftale og samordnet praksis, der startede medio 1986, og som indebar, at leverandører af karton i EF

— samledes regelmæssigt ved en række hemmelige og institutionaliserede møder for at diskutere og nå til enighed om en fælles brancheplan med henblik på at begrænse konkurrencen

— nåede til enighed om regelmæssige prisstigninger for hver produktkvalitet i den enkelte nationale valuta

— planlagde og iværksatte samtidige og ensartede prisstigninger i hele EF

— nåede til forståelse om at fastholde markedsandelene for de store producenter på konstante niveauer, dog med mulighed for ændring fra tid til anden

— i stigende grad siden begyndelsen af 1990 traf samordnede foranstaltninger til styring af leverancer af produktet i EF for derved at sikre gennemførelsen af de nævnte samordnede prisstigninger

— udvekslede forretningsmæssige oplysninger om leverancer, priser, midlertidige produktionsstandsninger, ordrebeholdninger, kapacitetsudnyttelsesgrader osv. til støtte for nævnte forholdsregler.

...

*Artikel 3*

Følgende bøder pålægges nedennævnte virksomheder for den overtrædelse, der er omhandlet i artikel 1:

...

xii) Mo och Domsjö AB, en bøde på 22 750 000 ECU

...«

- 13 Det fremgår af beslutningen, at overtrædelsen fandt sted gennem organet »Product Group Paperboard« (herefter »PG Paperboard«), der omfattede en række grupper eller udvalg.
- 14 Under dette organ oprettedes i midten af 1986 et udvalg, »Presidents Working Group« (herefter »PWG«), der bestod af repræsentanter for den øverste ledelse for de største kartonproducenter i Fællesskabet (ca. otte).
- 15 PWG's formål var navnlig drøftelse og opnåelse af enighed vedrørende markeder, markedsandele, priser og kapacitet. Gruppen traf navnlig generelle beslutninger om tidspunkterne for og størrelsen af de prisforhøjelser, som producenterne skulle gennemføre.

- 16 PWG refererede til »Direktørkonferencen« (herefter »Direktørkonferencen« eller »PC«), i hvis møder næsten samtlige administrerende direktører for virksomhederne deltog (mere eller mindre regelmæssigt). I den relevante periode holdt Direktørkonferencen møde to gange om året.
- 17 I slutningen af 1987 oprettedes »Joint Marketing Committee« (herefter »JMC«). Dette udvalgs hovedopgave var at bestemme, hvorvidt og i bekræftende fald hvorledes der kunne gennemføres prisforhøjelser, samt at fastlægge enkelthederne i forbindelse med de prisinitiativer, der besluttedes af PWG, for hvert af de berørte lande og for de store kunder med henblik på at gennemføre et ensartet prissystem i Europa.
- 18 Det Økonomiske Udvalg (herefter »DØU«) drøftede bl.a. prisbevægelser på de nationale markeder og ordrebeholdninger og meddelte resultaterne af sine undersøgelser til JMC, eller indtil udgangen af 1987 til dens forgænger, Marketing Committee. DØU, der bestod af flertallet af de berørte virksomheders marketingdirektører, holdt møder flere gange om året.
- 19 Det fremgår endvidere af beslutningen, at Kommissionen antog, at PG Paperboard's aktiviteter befordredes ved hjælp af udveksling af oplysninger gennem Fides, der er et forvaltningsinstitut med hjemsted i Zürich (Schweiz). Det fremgår af beslutningen, at de fleste af PG Paperboard's medlemmer sendte regelmæssige rapporter om ordrer, produktion, omsætning og kapacitetsudnyttelse til Fides. Rapporterne blev behandlet i Fides-systemet, og de samlede data blev udsendt til medlemmerne.
- 20 Beslutningen angiver grundene til, at beslutningen er rettet til sagsøgeren Mo och Domsjö AB (herefter »MoDo«) (beslutningens betragtning 151 ff.). Det fremgår af beslutningen, at Thames Board Ltd (herefter »TBM«), der fremstiller GC-kvaliteter og har en fabrik i Workington (Det Forenede Kongerige), deltog i møderne i PG Paperboard's organer, herunder møderne i PWG, fra midten af



1986. Med virkning fra den 1. januar 1988 blev TBM erhvervet 100% af AB Iggesunds Bruk (herefter »Iggesunds Bruk«), et koncernforbundet selskab af MoDo, som MoDo havde 49,9% af stemmerettighederne i. TBM skiftede herefter navn til Iggesund Paperboard (Workington) Ltd.

- 21 Indtil erhvervelsen af TBM fremstillede Iggesunds Bruk hovedsagelig SBS-kvaliteter. Selskabet fremstillede også GC-kvaliteter i mindre omfang. MoDo fik fuld kontrol med Iggesunds Bruk fra begyndelsen af 1989 og ændrede selskabet til en division af koncernen, kaldet Iggesund Paperboard AB (herefter »Iggesund Paperboard«). Repræsentanter for denne division deltog i møderne i PWG og JMC. Ledende medarbejdere og ansatte hos Workington deltog ligeledes i JMC's møder.

## Retsforhandlinger

- 22 Sagsøgeren anlagde nærværende sag ved stævning indleveret til Rettens Justitskontor den 20. oktober 1994.
- 23 16 af de øvrige 18 selskaber, der blev anset for ansvarlige for overtrædelsen, har ligeledes anlagt sag til prøvelse af beslutningen (sag T-295/94, T-301/94, T-304/94, T-308/94, T-309/94, T-310/94, T-311/94, T-317/94, T-319/94, T-327/94, T-334/94, T-337/94, T-338/94, T-347/94, T-348/94 og T-354/94).
- 24 Ved skrivelse indleveret til Rettens Justitskontor den 10. juni 1996 hævdede sagsøgeren i sag T-301/94, Laakmann Karton GmbH, sagen, der blev slettet af Rettens register ved kendelse af 18. juli 1996 (sag T-301/94, Laakmann Karton mod Kommissionen, ikke trykt i Samling af Afgørelser).

- 25 Fire finske virksomheder, der er medlemmer af sammenslutningen Finnboard, og som i denne egenskab er anset for solidarisk ansvarlige for den bøde, der er pålagt Finnboard, har ligeledes anlagt sag til prøvelse af beslutningen (forenede sager T-339/94, T-340/94, T-341/94 og T-342/94).
- 26 Endelig er der anlagt sag af sammenslutningen CEPI-Cartonboard, som ikke er adressat for beslutningen. CEPI har imidlertid ved skrivelse indleveret til Rettens Justitskontor den 8. januar 1997 hævet sagen, der blev slettet af Rettens register ved kendelse af 6. marts 1997 (sag T-312/94, CEPI-Cartonboard mod Kommissionen, ikke trykt i Samling af Afgørelser).
- 27 Ved skrivelse af 5. februar 1997 indkaldte Retten parterne til et uformelt møde, bl.a. for at høre deres bemærkninger til en eventuel forening af sagerne T-295/94, T-304/94, T-308/94, T-309/94, T-310/94, T-311/94, T-317/94, T-319/94, T-327/94, T-334/94, T-337/94, T-338/94, T-347/94, T-348/94, T-352/94 og T-354/94 med henblik på den mundtlige forhandling. Under mødet, der fandt sted den 29. april 1997, tiltrådte parterne, at sagerne forenedes.
- 28 Ved kendelse af 4. juni 1997 har formanden for Rettens Tredje Udvidede Afdeling besluttet at forene sagerne med henblik på den mundtlige forhandling, idet de har forbindelse med hinanden, jf. procesreglementets artikel 50, og at tage en begæring om fortrolighed, som sagsøgeren i sag T-334/94 har fremsat, til følge.
- 29 Ved kendelse af 20. juni 1997 har afdelingsformanden taget en begæring om fortrolighed fra sagsøgeren i sag T-337/94 til følge for så vidt angår et dokument, der er blevet fremlagt som svar på et skriftligt spørgsmål fra Retten.

- 30 På grundlag af den refererende dommers rapport har Retten (Tredje Udvidede Afdeling) besluttet at indlede den mundtlige forhandling og truffet foranstaltninger med henblik på sagens tilrettelæggelse, idet parterne er blevet opfordret til at besvare en række skriftlige spørgsmål samt til at fremlægge visse dokumenter. Parterne har efterkommet opfordringerne.
- 31 Parterne i de i præmis 27 anførte sager afgav mundtlige indlæg og besvarede spørgsmål fra Retten i retsmøder, der blev afholdt i tidsrummet fra den 25. juni til den 8. juli 1997.

### Parternes påstande

- 32 Sagsøgeren har nedlagt følgende påstande:

- Beslutningen annulleres, i det omfang den vedrører sagsøgeren.
- Beslutningens artikel 2 annulleres.
- Bøden annulleres eller nedsættes.
- Kommissionen tilpligtes at betale sagens omkostninger.

- 33 Kommissionen har nedlagt følgende påstande:

- Frifindelse.
- Sagsøgeren tilpligtes at betale sagens omkostninger.

## Påstanden om annullation af beslutningen

- 34 Inddelingen af de anbringender, der behandles i nærværende dom, adskiller sig fra den, der er foretaget i retsmøderapporten. Visse af sagsøgerens anbringender til støtte for påstanden om annullation af beslutningen kan nemlig kun føre til en nedsættelse af bøden og skal derfor undersøges i forbindelse med spørgsmålet herom.

### *A — Anbringenderne om tilsidesættelse af væsentlige formforskrifter*

#### *Anbringendet om en begrundelsesmangel*

#### Parternes argumenter

- 35 Sagsøgeren har gjort gældende, at beslutningen er behæftet med en begrundelsesmangel, idet det ikke fremgår af beslutningen, hvorledes visse af de under den administrative procedure fremførte beviser og argumenter blev vurderet.
- 36 For det første misforstod Kommissionen sandsynligvis de argumenter, sagsøgeren havde fremført med henblik på at bestride bevisværdien af Stora's redegørelser (jf. beslutningens betragtning 108). Stora kunne være blevet påvirket af de mulige konsekvenser af selskabets redegørelser. Kommissionen burde derfor ikke have støttet sig til disse redegørelser.

- 37 Sagsøgeren har tilføjet, at selv om Kommissionen undertiden fulgte Stora's redegørelser blindt, drog den ikke desto mindre nogle konklusioner, der er uforenelige med disse redegørelser eller indbyrdes afvigende.
- 38 Sagsøgeren har i denne forbindelse henvist til flere punkter, hvor Kommissionen ikke fulgte Stora's redegørelser. Dette gælder bl.a. bemærkningen om, at den påståede overtrædelse i visse henseender kun havde påvirket markedet i ringe grad, de udtalelser, der skulle godtgøre, at kunderne havde en betydelig indflydelse, erklæringen om, at udvekslingerne af oplysninger ikke omfattede oplysninger om ordrebeholdningernes omfang, og endelig erklæringen om, at hovedformålet med indsamlingen af oplysninger om ordrebeholdningerne var at gøre det muligt for selskaberne at kontrollere deres indsats på markedet.
- 39 Kommissionen tog ifølge sagsøgeren heller ikke behørigt hensyn til visse bemærkninger i Stora's redegørelser. Sagsøgeren henviser herved til punkt 3, 11, 12 og 28 i Stora's anden redegørelse (bilag 39 til meddelelsen af klagepunkter) og til punkt 1.1 i den tredje erklæring (bilag 43 til meddelelsen af klagepunkter).
- 40 Kommissionens fremgangsmåde var således urimelig for så vidt angår Stora's redegørelser, idet den kun fulgte disse i mangel af yderligere beviser. Når der fandtes andre beviser end redegørelserne, valgte Kommissionen derimod at lægge vægt på det bevis, der var mest ugunstigt for beslutningens adressater.
- 41 Sagsøgeren har for det andet anført, at Kommissionen ikke anlagde en korrekt vurdering af en rapport fra London Economics (herefter »LE-rapporten«), som blev udarbejdet på vegne af flere af beslutningens adressater og skulle forklare de markedsfænomener, Kommissionen havde hæftet sig ved. Sagsøgeren havde endvidere givet Kommissionen visse oplysninger med henblik på at godtgøre, at selskabets

produktionsomkostninger på fabrikken i Workington var steget næsten lige så meget som priserne på trods af den store efterspørgsel i den pågældende periode.

- 42 Sagsøgeren har for det tredje anført, at antydningen om, at selskabet bevidst skjulte beviser for at lægge hindringer i vejen for undersøgelsen (beslutningens betragtning 116), savner ethvert grundlag.
- 43 Endelig viser beslutningen ifølge sagsøgeren, at det ikke blev undersøgt, om Unilever plc, som ejede TBM, inden dette selskab blev erhvervet af Iggesunds Bruk, var ansvarlig for en del af den påståede overtrædelse.
- 44 Kommissionen har henvist til, at den ikke har pligt til at svare detaljeret på hvert eneste punkt, der er rejst i svarene på meddelelsen af klagepunkter (jf. Domstolens dom af 29.10.1980, forenede sager 209/78 — 215/78 og 218/78, Van Landewyck m.fl. mod Kommissionen, Sml. s. 3125, præmis 66), og at den i overensstemmelse med sine forpligtelser undersøgte de af sagsøgeren fremførte beviser og argumenter og i beslutningen tog stilling til de elementer, der var relevante for Kommissionens konklusioner.
- 45 For så vidt angår sagsøgerens argumenter vedrørende pålideligheden af Stora's redegørelser har Kommissionen anført, at den forstod disse argumenter og tog hensyn til dem. Den var blot ikke enig med sagsøgeren. Som anført i beslutningens betragtning 112 og 113, støttes redegørelserne af flere dokumenter. Desuden forekommer det absurd at hævde, at Kommissionen fulgte Stora's redegørelser blindt, og samtidig kritisere den for ikke at have fulgt redegørelserne ned i mindste detalje.
- 46 Hvad angår LE-rapporten har Kommissionen i det væsentlige henvist til de argumenter, den fremfører med henblik på at godtgøre, at den vurderede kartellets virkninger på markedet korrekt (jf. nedenfor, præmis 289 ff.).

- 47 Kommissionen har tilføjet, at den, i modsætning til hvad sagsøgeren gør gældende, aldrig har hævdet, at sagsøgeren skjulte beviser under den administrative procedure.
- 48 Endelig har Kommissionen i sit svar på et skriftligt spørgsmål fra Retten erklæret, at den ikke rådede over noget bevis, der gav grundlag for at antage, at Unilever plc var involveret i kartellet.

#### Retten's bemærkninger

- 49 Ifølge fast retspraksis har pligten til at begrunde en individuel beslutning til formål at gøre det muligt for Fællesskabets retsinstanser at efterprøve beslutningens lovlighed og at give den berørte de oplysninger, ved hjælp af hvilke det kan fastslås, om der er grundlag for beslutningen, eller om der foreligger en sådan fejl, at den kan anfægtes. Omfanget af begrundelsespligten afhænger af arten af den pågældende retsakt og den sammenhæng, hvori den er vedtaget (jf. f.eks. Retten's dom af 11.12.1996, sag T-49/95, Van Megen Sports mod Kommissionen, Sml. II, s. 1799, præmis 51). Kommissionen er i henhold til traktatens artikel 190 forpligtet til at anføre de faktiske og retlige omstændigheder, som ligger til grund for dens retlige bedømmelse af det pågældende forhold, samt de grunde, der har ført til dens beslutning, men det kræves ikke, at den imødegår samtlige retlige og faktiske indsigelser, der er rejst under den administrative procedure (jf. bl.a. dommen i sagen Van Landewyck m.fl. mod Kommissionen, a.st., præmis 66).
- 50 For så vidt angår Stora's redegørelser forklarede Kommissionen i beslutningens betragtning 112 og 113, at de på de væsentlige punkter støttes af andre beviser.
- 51 Den omstændighed, at Kommissionen ikke fulgte samtlige de erklæringer, der var indeholdt i Stora's redegørelser, kan ikke medføre, at beslutningen er utilstrække-

ligt eller mangelfuldt begrundet. Sagsøgerens argumenter går nemlig reelt ud på at bestride rigtigheden af Kommissionens vurdering af pålideligheden af Stora's redegørelser. Sådanne argumenter henhører imidlertid under prøvelsen af, hvorvidt beslutningen var berettiget, hvorfor de er irrelevante i nærværende sammenhæng.

- 52 Det samme gælder sagsøgerens påstand om, at Kommissionen ikke anlagde en korrekt vurdering af LE-rapporten og de beviser, sagsøgeren fremførte med henblik på at godtgøre, at udviklingen i selskabets omkostninger fulgte udviklingen i priserne.
- 53 For så vidt angår sagsøgerens argument om, at det i beslutningen med urette antydes, at selskabet bevidst havde skjult beviser for at lægge hindringer i vejen for undersøgelsen, skal det blot bemærkes, at beslutningen ikke indeholder en sådan antydning. Som det med rette er blevet understreget af Kommissionen, vedrører den betragtning i beslutningen, som sagsøgeren henviser til, kun de foranstaltninger, deltagerne i kartellet traf for at skjule dets eksistens. Kommissionens vurdering heraf er forklaret i detaljer i beslutningen (jf. bl.a. betragtning 73).
- 54 Endelig bemærkes, at sagsøgeren ikke under den administrative procedure fremkom med nogen beviser for, at Unilever plc var involveret i kartellet som tidligere moderselskab til TBM. Under disse omstændigheder kan det ikke udgøre en begrundelsesmangel, at Kommissionen ikke i beslutningen undersøgte, om beslutningen kunne rettes til Unilever plc, således at dette selskab blev gjort ansvarligt for en del af den af TBM begåede overtrædelse.
- 55 Dette anbringende kan herefter ikke tiltrædes.



*Anbringendet om en tilsidesættelse af retten til kontradiktion*

## Parternes argumenter

- 56 Sagsøgeren har gjort gældende, at der i begrundelsen for beslutningen henvises til beviser, som ikke var nævnt i meddelelsen af klagepunkter, hvilket udgør en tilsidesættelse af selskabets ret til kontradiktion.
- 57 Der er herved tale om en stor del af udtalelserne vedrørende det påståede princip »pris frem for mængde«, det forhold, at Kommissionen anså udvekslingen af oplysninger gennem Fides for i sig selv at udgøre en overtrædelse af traktatens artikel 85, og endelig det forhold, at Kommissionen anså prisforhøjelsen i Det Forenede Kongerige i 1987 for at skyldes en samordning.
- 58 Sagsøgeren har endvidere anført, at selv om Kommissionen i meddelelsen af klagepunkter havde erkendt, at udbud og efterspørgsel havde været i balance i mindst tre til fire år før 1991, indeholder beslutningen nogle mindre gunstige konstateringer, idet det eksempelvis flere gange anføres, at der blev foretaget midlertidige produktionsstandsninger i 1990 (jf. f.eks. betragtning 134).
- 59 Endelig blev nogle oplysninger om prisforhøjelser foretaget i oktober 1988 af Iggesunds Bruk i Nederlandene og af Feldmühle (fra Stora-koncernen) i Belgien og nogle oplysninger om en prisforhøjelse foretaget i oktober 1989 af Enso-Gutzeit i Italien ifølge sagsøgeren tilføjet i de tabeller, der er vedlagt beslutningen, i forhold til de tabeller, der var vedlagt meddelelsen af klagepunkter.

- 60 Kommissionen har fastholdt, at meddelelsen af klagepunkter indeholdt alle beviserne vedrørende princippet »pris frem for mængde«. Tilsvarende fremgik det af meddelelsen af klagepunkter, at den i 1987 i Det Forenede Kongerige foretagne prisforhøjelse var resultatet af en samordning (s. 68 og 69 og bilaget vedrørende den dér nævnte prisfastsættelse).
- 61 Kommissionen har henvist til, at den oprindelige meddelelse af klagepunkter kun vedrørte Fides' system for udveksling af oplysninger, som var forbundet med hele kartellets funktion. Der skulle derfor ikke tages stilling til, om systemet i sig selv eventuelt måtte være ulovligt. Det blev imidlertid i tillægget til meddelelsen af klagepunkter understreget, at det system, der blev indført efter juli 1991, fortsat udgjorde en overtrædelse af traktatens artikel 85.
- 62 Endelig er der efter Kommissionens opfattelse ingen modstrid mellem oplysningerne om udbud og efterspørgsel i henholdsvis meddelelsen af klagepunkter og beslutningen.

### Rettens bemærkninger

- 63 Det fremgår af fast retspraksis, at meddelelsen af klagepunkter skal være formuleret i vendinger, der, selv om de er kortfattede, er tilstrækkeligt klare til, at parterne reelt kan forstå, hvilken adfærd Kommissionen lægger dem til last. Kun såfremt dette er tilfældet, har meddelelsen af klagepunkter opfyldt sin rolle i henhold til fællesskabsreglerne, nemlig at give virksomhederne alle de oplysninger, der er nødvendige, for at de kan forsvare sig effektivt, før Kommissionen vedtager en endelig beslutning (jf. f.eks. Domstolens dom af 31.3.1993, forenede sager C-89/85, C-104/85, C-114/85, C-116/85, C-117/85 og C-125/85 — C-129/85, Ahlström Osakeyhtiö m.fl. mod Kommissionen, Sml. I, s. 1307, præmis 42).

- 64 Sagsøgerens argument om, at en stor del af udtalelserne vedrørende det påståede princip »pris frem for mængde« ikke var indeholdt i meddelelsen af klagepunkter, må forkastes. Sagsøgeren har nemlig ikke præciseret, hvorved angivelserne i beslutningen adskiller sig fra de i meddelelsen af klagepunkter indeholdte. Desuden indeholder beslutningen ikke klagepunkter vedrørende princippet »pris frem for mængde«, som sagsøgeren ikke var blevet gjort bekendt med i meddelelsen af klagepunkter.
- 65 Sagsøgerens argument om, at det ikke i meddelelsen af klagepunkter blev gjort gældende, at Fides' system for udveksling af oplysninger i sig selv udgjorde en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1, kan heller ikke tiltrædes. Det skal hertil blot bemærkes, at det pågældende system for udveksling af oplysninger ifølge beslutningen kun var i strid med Fællesskabets konkurrenceregler som følge af, at det fremmede kartellet (beslutningens artikel 1, sidste led, sammenholdt med betragtning 134, tredje afsnit), selv om Kommissionen fastslog, at »i virkeligheden blev der i mange tilfælde anført oplysninger om enkelte producenter, eller også kunne de pågældende oplysninger udarbejdes uden større besvær« (betragtning 134).
- 66 For så vidt angår den samordnede prisforhøjelse i Det Forenede Kongerige i januar 1987 synes dette punkt at være blevet fremført i tilstrækkelig klare vendinger i meddelelsen af klagepunkter over for flere virksomheder, herunder sagsøgeren.
- 67 Det pågældende klagepunkt fremføres bl.a. således i meddelelsen af klagepunkter (s. 54):

»Et håndskrevet notat (bilag 44) på tre sider i en kalender tilhørende hr. Opladen fra Feldmühle, nemlig siderne for den 15. til den 17. januar 1987, vedrører en udveksling af oplysninger om priser, ordrebeholdninger og midlertidige produktionsstandsninger mellem Feldmühle og flere andre producenter i forbindelse med den prisforhøjelse, der blev gennemført på det britiske marked i december

1986/januar 1987 (jf. bilag 61, som blev fundet hos [Mayr-Melnhof's] salgsagent i Det Forenede Kongerige: 'I seneste møde deltog også Weig's repræsentant, der udtalte, at de fandt 9% for højt for det britiske marked og havde besluttet sig for 7%' ... osv.)«.

68 Kommissionen udtaler endvidere (s. 69 i meddelelsen af klagepunkter):

»Der gives detaljerede oplysninger om de samordnede prisinitiativer i Vesteuropa fra 1987 til 1991 i det bilag vedrørende priser, der er vedlagt nærværende meddelelse af klagepunkter.

Der gives også oplysninger om prisinitiativet på det britiske marked i begyndelsen af 1987.«

69 I det tekniske bilag A, hvortil der henvises udtrykkeligt i meddelelsen af klagepunkter, redegør Kommissionen detaljeret for sine klagepunkter vedrørende prisforhøjelsen i Det Forenede Kongerige i januar 1987. Det fremgår bl.a. utvetydigt af bilaget (s. 4), at det »er åbenbart ... at denne foranstaltning havde været drøftet og planlagt på 'direktørniveau'«.

70 Det følger heraf, at sagsøgeren ikke kunne være uvidende om, at Kommissionen gjorde gældende, at selskabet havde deltaget i et samordnet prisinitiativ i Det Forenede Kongerige i januar 1987.

71 Det bemærkes endvidere, at sagsøgeren ikke har ret i, at det ikke fremgår af meddelelsen af klagepunkter, at der havde været tale om midlertidige produktionsstandsninger i 1990.

72 Det hedder således i meddelelsen af klagepunkter (s. 85):

»Da de i 1990 stod over for både en øget kapacitet og en faldende efterspørgsel, gav systemet [Fides' system for udveksling af oplysninger] dem mulighed for at samordne den midlertidige produktionsstandsning og derved undgå overproduktion og faldende priser.«

73 Hvad endelig angår oplysningerne om de prisforhøjelser, der blev annonceret og gennemført af visse producenter, bemærkes, at Kommissionen ikke har bestridt det af sagsøgeren anførte om, at disse oplysninger hverken var indeholdt i meddelelsen af klagepunkter eller i bilagene hertil. Sagsøgeren havde således ikke mulighed for at fremkomme med sine bemærkninger vedrørende disse faktiske oplysninger. Kommissionen var ikke berettiget til at basere sin beslutning på oplysninger, som virksomhederne ikke var blevet gjort bekendt med under den administrative procedure. Der må derfor ses bort fra disse faktiske oplysninger ved vurderingen af, om beslutningen var berettiget.

74 Denne tilsidesættelse af sagsøgerens ret til kontradiktion kan imidlertid ikke i sig selv berøre gyldigheden af beslutningen i sin helhed, da beslutningen ikke udelukkende var baseret på de pågældende oplysninger (jf. i samme retning Domstolens dom af 7.6.1983, forenede sager 100/80, 101/80, 102/80 og 103/80, *Musique Diffusion française m.fl. mod Kommissionen*, Sml. s. 1825, præmis 30).

75 Dette anbringende kan derfor ikke tiltrædes.

B — *Anbringenderne om tilsidesættelser af materielle regler*

*Anbringendet om, at sagsøgeren ikke var rette adressat for beslutningen*

Formaliteten

76 Kommissionen har sat spørgsmålstegn ved sagsøgerens legitime interesse i at gøre gældende, at beslutningen burde være rettet til Iggesund Paperboard, når selskabet anerkender, at det vil være ansvarligt for sidstnævnte selskab, hvis der pålægges dette en bøde.

77 Det skal hertil blot bemærkes, at sagsøgeren er blandt de virksomheder, der nævnes i beslutningens artikel 1 som havende deltaget i en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1. Selskabet har på baggrund heraf en legitim interesse i at anfægte denne konstatering uafhængigt af økonomiske betragtninger, idet den pågældende konstatering i det mindste vil kunne skade selskabets omdømme.

78 Anbringendet bør derfor antages til realitetsbehandling.

Realiteten

— Parternes argumenter

79 Sagsøgeren har anført, at beslutningen blev rettet til en koncerns moderselskab, såfremt mere end et selskab i koncernen deltog i overtrædelsen, eller såfremt der forelå udtrykkelige beviser for, at moderselskabet havde været involveret i overtrædelsen (beslutningens betragtning 143). Ingen af disse to kriterier er imidlertid

opfyldt i det foreliggende tilfælde. Det er i realiteten kun en enkelt virksomhed under MoDo-koncernen, nemlig Iggesund Paperboard, der beskyldes for at have deltaget i overtrædelsen, og sagsøgeren selv har ikke deltaget heri.

- 80 Ifølge sagsøgeren har Kommissionen i det foreliggende tilfælde end ikke anvendt de i beslutningen opstillede generelle kriterier. I henhold til beslutningens betragtning 152 og 153 antog Kommissionen bl.a., at der kunne forekomme vanskeligheder med at inddrive bøden, såfremt Iggesund Paperboard var adressat for beslutningen, og at Iggesund Paperboard reelt ikke var uafhængig af sagsøgeren. Ved alene at anvende disse særlige kriterier i sagsøgerens tilfælde har Kommissionen tilsidesat billighedsprincippet, ligebehandlingsprincippet, princippet om forbud mod forskelsbehandling og princippet om beskyttelse af den berettigede forventning.
- 81 Sagsøgeren har endvidere anført, at de særlige kriterier, der nævnes i beslutningens betragtning 153, ikke retfærdiggør Kommissionens fremgangsmåde. Det er for det første ikke korrekt, at Iggesund Paperboard ikke var i stand til at betale bøden. Desuden var det med urette, at Kommissionen lagde til grund, at Iggesund Paperboard ikke reelt var uafhængig af sagsøgeren. Den omstændighed, at Iggesund Paperboard hverken havde aktiver eller ansatte, var ikke i sig selv til hinder for, at selskabet kunne betegnes som en virksomhed i fællesskabsrettens forstand. Kommissionen anerkendte selv, at Iggesund Paperboard opfyldte alle kriterierne for at kunne anses for en virksomhed i form af en selvstændig økonomisk enhed. Iggesund Paperboard kan derfor ikke betragtes som et tomt selskab.
- 82 Såfremt en virksomhed kontrollerer alle de nødvendige aktiver for at kunne udføre sine aktiviteter, behøver den ifølge sagsøgeren ikke at være ejer af disse aktiver. Denne opfattelse bekræftes af Kommissionens beslutning 91/50/EØF af 16. januar 1991 om en procedure i henhold til EØF-traktatens artikel 85 (IV/32.732 — Ijsselcentrale m.fl.) (EFT L 28, s. 32). Det forhold, at moderselskabet leverer bestemte accessoriske tjenester, såsom juridiske og regnskabsmæssige tjenester, og fakturerer dem over for selskaberne i koncernen, forhindrer heller ikke, at Iggesund Paperboard kan betragtes som en virksomhed.

- 83 Endelig er det ifølge sagsøgeren ikke bevist, at selskabet havde kendskab til de påståede ulovlige handlinger og faktisk havde kontrol over Iggesund Paperboard's aktiviteter. Desuden er hverken det forhold, at sagsøgeren kunne give instrukser til Iggesund Paperboard, eller det forhold, at selskabet havde valgt sidstnævnte virksomheds direktører, tilstrækkeligt til at gøre sagsøgeren ansvarlig for virksomhedens adfærd eller til at anse Iggesund Paperboard og sagsøgeren for at udgøre én økonomisk enhed.
- 84 Kommissionen har anført, at en virksomhed i henhold til fællesskabsretten kan defineres som en økonomisk enhed bestående af menneskelige, materielle og immaterielle ressourcer, der forfølger et økonomisk mål på lang sigt (Rettens dom af 10.3.1992, sag T-11/89, Shell mod Kommissionen, Sml. II, s. 757, præmis 311).
- 85 Flere selskaber under samme koncern, der handler under samme ledelse og kontrol, kan anses for at indgå i samme virksomhed. Kommissionen har i denne henseende et vist skøn ved afgørelsen af, hvilket niveau i en sådan struktur en beslutning skal rettes til. Selv om det havde været muligt for Kommissionen at rette beslutningen til Iggesund Paperboard, betyder dette derfor på ingen måde, at Kommissionen havde pligt hertil. Der var to af sagsøgerens datterselskaber, nemlig Iggesund Paperboard (Workington) Ltd og Iggesunds Bruk, der var involveret i kartellet.
- 86 Kommissionen har endelig anført, at de i beslutningens betragtning 152 og 153 nævnte grunde blev fremført med rette, idet Iggesund Paperboard hverken havde aktiver eller ansatte. Der var derfor blot tale om et tomt selskab med en selskabskapital på 50 000 SKR.



## — Rettens bemærkninger

- 87 Det bemærkes, at traktatens artikel 85, stk. 1, hvorefter det bl.a. er forbudt for virksomheder at indgå aftaler eller deltage i samordnet praksis, der kan påvirke handelen mellem medlemsstater, og som har til formål eller til følge at hindre, begrænse eller fordreje konkurrencen inden for fællesmarkedet, er rettet til økonomiske enheder bestående af menneskelige, materielle og immaterielle ressourcer, der forfølger et økonomisk mål på lang sigt, og som kan medvirke ved overtrædelser af bestemmelsen (dommen i sagen Shell mod Kommissionen, a.st., præmis 311).
- 88 Sagsøgeren og de forskellige selskaber, der tilhører sagsøgerens »Paperboard«-division, som formelt drives af Iggesund Paperboard, må anses for at udgøre en enhed af menneskelige, materielle og immaterielle ressourcer, der på lang sigt bl.a. forfølger det mål, som består i at producere og sælge karton med henblik på at maksimere fortjenesten, selv i givet fald til skade for enhedens forskellige bestanddeles individuelle fortjeneste. I denne organisation spiller hvert enkelt selskab en bestemt rolle (jf. i samme retning dommen i sagen Shell mod Kommissionen, a.st., præmis 312).
- 89 Det fremgår således af beslutningen (jf. bl.a. betragtning 153, første afsnit), at Iggesund Paperboard er et såkaldt »kommissionsselskab«, som ejes 100% af sagsøgeren og har en kapital på 50 000 SKR.
- 90 I betragtning 153, andet afsnit, tilføjes det:

»... Iggesund Paperboard AB ejer ikke produktionsfaciliteterne for karton og har heller ikke sin egen arbejdsstyrke. De aktiver i kartonbranchen, der tidligere var ejet af Iggesunds Bruk AB, er stadig ejet af det selskab, der nu er et selskab uden nogen form for aktiviteter, og som er 100% ejet af MoDo. Samtlige medarbejdere i Sverige er ansat af MoDo selv ...«.

- 91 Ingen af disse konstateringer er blevet bestridt af sagsøgeren.
- 92 Desuden fremgår det af sagsøgerens svar på Rettens skriftlige spørgsmål, at Iggesund Paperboard (Workington) Ltd, tidligere TBM, på tidspunktet for den konstaterede overtrædelses ophør fortsat ejede fabrikken i Workington (Det Forenede Kongerige), at selskabet bogførte denne fabriks omsætning i sine regnskaber, og at det fortsat beskæftigede fabrikkens personale. Det fremgår også, at der ikke blev bogført nogen omsætning i Iggesund Paperboard's årsregnskaber, og at navnlig Iggesunds Bruk-fabrikkens omsætning blev bogført i sagsøgerens årsregnskaber.
- 93 Endelig fremgår det af sagsøgerens årsregnskab for 1991, at MoDo-koncernens forretningsaktiviteter blev udført gennem seks »kommissionsselskaber«, herunder Iggesund Paperboard, men at sagsøgeren leverede visse tjenester til samtlige koncernens selskaber, såsom juridiske tjenester samt edb- og regnskabstjenester.
- 94 Retten finder derfor — uden at det er nødvendigt at undersøge, om de øvrige grunde, der nævnes i beslutningens betragtning 152 og 153, kan retfærdiggøre, at beslutningen blev rettet til sagsøgeren — at Kommissionen med rette i beslutningens betragtning 153, andet afsnit, in fine, fastslog: »Med henblik på denne procedure bør beslutningen derfor rettes til MoDo-koncernen selv [ved dens moderselskab] frem for et datterselskab, der ikke har nogen reel uafhængighed, ikke ejer nogen form for aktiver og ikke har nogen ansatte.«
- 95 I modsætning til det af sagsøgeren anførte om, at det kun var Iggesund Paperboard, der deltog i overtrædelsen, må det konstateres, at Iggesund Paperboard (Workington) Ltd også figurerede på listen over medlemmer af PG Paperboard, og at medarbejdere fra dette selskab deltog i JMC's møder. Det var således i overensstemmelse med kriteriet i beslutningens betragtning 143, hvorefter beslutningen

skulle rettes til koncernens moderselskab, såfremt mere end et selskab i koncernen havde deltaget i overtrædelsen, at beslutningen blev rettet til sagsøgeren.

- 96 Det følger heraf, at dette anbringende ikke kan tiltrædes.

*Anbringendet om, at Kommissionen ikke har godtgjort samordninger vedrørende mængdetilpasning og produktionsbegrænsning*

- 97 Dette anbringende omfatter tre led. De to første led vil blive behandlet under ét, mens det tredje led behandles særskilt.

Anbringendets to første led om manglende bevis for en samordning med henblik på fastfrysning af markedsandele og for en samordning med henblik på kontrol med udbuddet

— Parternes argumenter

- 98 Med anbringendets første led bestrider sagsøgeren Kommissionens påstande om, at der fandtes foranstaltninger med henblik på mængdetilpasning. Påstandene er i det væsentlige baseret på Stora's redegørelser. Der er imidlertid ifølge sagsøgeren ingen beviser, der støtter disse redegørelser.

- 99 Sagsøgeren gør gældende, at efterspørgslen fortsatte med at stige indtil maj 1991, og at industriens produktionskapacitet blev udnyttet fuldt ud fra 1987 til 1990. På denne baggrund bestrider sagsøgeren det i beslutningen anførte om, at producen-

terne i 1990 i stigende omfang blev tvunget til at indføre midlertidige produktionsstandsninger.

- 100 Desuden viser notatet af 3. oktober 1988 (bilag 102 til meddelelsen af klagepunkter), at der ikke fandtes noget system for mængdetilpasning på daværende tidspunkt.
- 101 Endelig bestrider sagsøgeren, at dokumenterne vedrørende nogle møder i Paper Agents Association (herefter »PAA«) kan støtte Kommissionens opfattelse. Sagsøgeren finder, at der ikke bør tages hensyn til disse dokumenter.
- 102 Med anbringendets andet led bestrider sagsøgeren Kommissionens påstande om, at der fandtes en samordning vedrørende fastfrysning af markedsandele. Efter selskabets opfattelse er der adskillige beviser for, at de redegørelser fra Stora, som Kommissionen baserede sig på, ikke er pålidelige.
- 103 For det første er beskrivelsen af foranstaltningerne med henblik på fastfrysning af markedsandelene usammenhængende. Kommissionen tog ikke hensyn til, at producenterne ikke kunne blive enige om en fastfrysning af markedsandelene uden nogen form for kontakt med kunderne og uden at afslå ordrer. Det nævnes ikke i beslutningen, hvilke produkter markedsandelene vedrørte. Det præciseres ikke, om den forventede vækstrate for det følgende år blev fastsat individuelt eller centralt. Sådanne elementer måtte imidlertid nødvendigvis have indgået i enhver form for aftale om fastfrysning af markedsandele. Endelig er også de af Stora afgivne oplysninger usammenhængende. Stora erklærede således (bilag 39 til meddelelsen af klagepunkter), at drøftelserne i denne henseende vedrørte sammenslutninger af virksomheder inden for de enkelte lande, hvorimod det i selskabets skrivelse af 23. december 1992 (bilag 43 til meddelelsen af klagepunkter) hævdes, at aftalen vedrørte markedsandele for de enkelte producentkoncerner.

- 104 For det andet ændrede sagsøgerens nationale markedsandele sig i betydelig grad, og selskabets markedsandel i Vesteuropa steg væsentligt. Desuden har Kommissionen selv erkendt, at adskillige store producenter var i stand til at forøge deres markedsandele i mindre omfang.
- 105 For det tredje tog Kommissionen ifølge sagsøgeren ikke tilstrækkeligt hensyn til kartonpriserne ringe elasticitet.
- 106 For det fjerde ville en aftale om fastfrysning af markedsandele nødvendigvis skulle have været forbundet med aftaler om midlertidige produktionsstandsninger og om tilvejebringelse af ny produktionskapacitet. Flere producenter forøgede imidlertid deres produktionskapacitet i den omhandlede periode.
- 107 Kommissionen har heroverfor anført, at det i beslutningen præciseres, at producenterne var klar over, at det på langt sigt ikke var muligt at kontrollere priserne uden samtidig at kontrollere mængderne med henblik på at sikre balancen mellem udbud og efterspørgsel. På denne baggrund fandt producenterne det nødvendigt at styrke kartellet vedrørende priserne med en aftale om mængdetilpasning. Det er derfor irrelevant, at det ikke var nødvendigt at iværksætte dette system i en bestemt periode. Desuden er der ifølge Kommissionen beviser for, at Iggesund måtte træffe foranstaltninger med henblik på at kontrollere udbuddet, når det var nødvendigt (beslutningens betragtning 94 og 95). Kommissionen har endvidere bemærket, at det blev konstateret, at producenterne var blevet enige om at fastfryse markedsandelene på de aktuelle niveauer, men at der ikke var tale om en absolut fastfrysning (betragtning 52-56).
- 108 Hvad angår grundende til, at et system for mængdetilpasning blev anset for nødvendigt, har Kommissionen understreget, at en væsentlig forøgelse af mængderne ville have medført en nedgang i priserne. Sagsøgerens argument vedrørende den ringe priselasticitet kan derfor ikke ændre Kommissionens opfattelse.

- 109 Kommissionen gør gældende, at konklusionerne i beslutningen hviler på håndfaste beviser. Den henviser herved til Stora's redegørelser og til de dokumenter, der beskrives i beslutningens betragtning 53, 54, 55, 58 og 59.
- 110 Kommissionen fastslår, at den aldrig har påstået, at markedsandelene forblev uændrede (beslutningens betragtning 59 og 60).

— Rettens bemærkninger

- 111 Det fremgår af beslutningens artikel 1, at de deri nævnte virksomheder har overtrådt traktatens artikel 85, stk. 1, idet de i referenceperioden har deltaget i en aftale og samordnet praksis, som indebar, at leverandører af karton i Fællesskabet bl.a. »nåede til forståelse om at fastholde markedsandelene for de store producenter på konstante niveauer, dog med mulighed for ændring fra tid til anden« og »i stigende grad siden begyndelsen af 1990 [traf] samordnede foranstaltninger til styring af leverancer af produktet i EF for derved at sikre gennemførelsen af de nævnte samordnede prisstigninger«.
- 112 Ifølge Kommissionen blev disse to former for ulovligt samarbejde, der i beslutningen behandles under overskriften »Mængdetilpasning«, indledt i referenceperioden af de virksomheder, der deltog i PWG's møder. Det fremgår således af beslutningens betragtning 37, tredje afsnit, at PWG's egentlige formål ifølge Stora bl.a. var »drøftelser og opnåelse af enighed vedrørende markeder, markedsandele, priser, prisforhøjelser og kapacitet«.
- 113 I beslutningen (betragtning 37, femte afsnit) hedder det om PWG's rolle i relation til det ulovlige samarbejde om markedsandele: »I forbindelse med initiativer til

prisforhøjelser foregik de i PWG indgående drøftelser vedrørende markedsandele i Vesteuropa for sammenslutninger af virksomheder inden for de enkelte lande og for de enkelte producentkoncerner. Som et resultat af disse drøftelser opnåedes visse former for 'arrangementer' mellem deltagerne med hensyn til deres respektive markedsandele med det formål at sikre, at gennemførelsen af de samordnede prisinitiativer ikke blev truet af en situation, hvor udbuddet oversteg efterspørgslen. Faktisk enedes de store producentkoncerner om at fastholde deres markedsandele på de niveauer, der fremgik af de årlige produktions- og salgsstatistikker, der forelå i endelig form fra Fides i marts det følgende år. Udviklingen med hensyn til markedsandele blev analyseret på hvert af de møder, der holdtes i PWG, på basis af månedlige opgørelser fra Fides, og såfremt der konstateredes væsentlige udsving, blev den formodet ansvarlige virksomhed afkrævet en forklaring.«

114 Det fremgår af beslutningens betragtning 52, at »i forbindelse med den enighed, der opnåedes i PWG i løbet af 1987, blev de store producenters andele af det vesteuropæiske marked 'fastfrosset' på de aktuelle niveauer, og der blev ikke gjort forsøg på at hverve nye kunder eller forøge salget til de faste kunder gennem aggressive priskampagner«.

115 I betragtning 56, første afsnit, understreges følgende: »Den grundlæggende forståelse mellem de største producenter om ikke at udvide deres respektive markedsandele bestod i hele den periode, denne beslutning vedrører.« I betragtning 57 hedder det: »Udviklingen inden for markedsandele' blev analyseret på alle PWG's møder på grundlag af foreløbige statistikker.« Endelig understreges det i betragtning 56, sidste afsnit: »De virksomheder, der deltog i disse drøftelser om markedsandele, var de samme som havde sæde i PWG, nemlig: Cascades, Finnboard, KNP (indtil 1988), [Mayr-Melnhof], MoDo, Sarrió, de to medlemmer af Stora-koncernen, CBC og Feldmühle og (fra 1988) Weig.«

116 Retten finder, at Kommissionen har bevist eksistensen af et ulovligt samarbejde om markedsandele mellem deltagerne i PWG's møder.

- 117 Kommissionens analyse hviler navnlig på Stora's redegørelser (bilag 39 og 43 til meddelelsen af klagepunkter) og bestyrkes af bilag 73 til meddelelsen af klagepunkter.
- 118 I bilag 39 til meddelelsen af klagepunkter oplyser Stora: »Der afholdtes møder i PWG fra 1986 med det formål at bidrage til at skabe disciplin på markedet ... Til gruppens (lovlige) formål hørte bl.a. drøftelser og opnåelse af enighed vedrørende markeder, markedsandele, priser, prisforhøjelser, efterspørgsel og kapacitet. Gruppens opgaver omfattede bl.a., at give Direktørkonferencen en vurdering og beskrivelse af den nøjagtige tilstand med hensyn til udbud og efterspørgsel på markedet og de forholdsregler, der burde træffes for at skabe disciplin på markedet.«
- 119 Stora har om det ulovlige samarbejde med hensyn til markedsandele oplyst, at »de andele, der blev erhvervet af koncerner i Det Europæiske Fællesskab, EFTA og i andre lande, som PG Paperboard's medlemmer havde leveret til, blev gennemgået i PWG«, samt at PWG »drøftede muligheden for at bevare markedsandelene på det hidtidige niveau« (bilag 39 til meddelelsen af klagepunkter, punkt 19). Stora anførte endvidere (samme dokument, punkt 6), at »drøftelserne vedrørende markedsandelene for fabrikanterne i Europa ligeledes [fandt] sted i denne periode, således at den første referenceperiode byggede på 1987-niveauerne«.
- 120 I sit svar af 14. februar 1992 på et spørgsmål fra Kommissionen af 23. december 1991 (bilag 43 til meddelelsen af klagepunkter) præciserer Stora endvidere: »Aftalerne om niveauerne for markedsandelene, som PWG's medlemmer indgik, vedrørte hele Europa. Disse aftaler byggede på samlede årlige tal for det foregående år, der sædvanligvis forelå endeligt i marts måned det følgende år« (punkt 1.1).
- 121 Denne påstand underbygges i samme dokument med følgende formulering: »... drøftelserne mundede ud i aftaler mellem PWG's medlemmer, der sædvanligvis



blev indgået marts måned hvert år, og som havde til formål at fastholde deres markedsandele på samme niveau som i det foregående år« (punkt 1.4). Stora har endvidere anført, at »der ikke blev truffet nogen form for foranstaltninger for at sikre, at aftalerne blev overholdt«, og at deltagerne i PWG's møder »var klar over, at hvis de erhvervede en særlig stilling på markeder, som andre leverede til, ville disse gøre gengæld på andre markeder« (samme punkt).

- 122 Stora har endelig oplyst, at sagsøgeren (»Iggesund«) deltog i drøftelserne om markedsandele (punkt 1.2, s. 3).
- 123 Stora's påstande om et ulovligt samarbejde om markedsandele bekræftes af bilag 73 til meddelelsen af klagepunkter. Dette dokument, der blev fundet hos FS-Karton (fra Mayr-Melnhof-koncernen), er et fortroligt notat af 28. december 1988 fra den marketingchef, der var ansvarlig for Mayr-Melnhof-koncernens salg i Tyskland (hr. Katzner), til koncernens administrerende direktør i Østrig (hr. Gröller), om markedsituationen.
- 124 Ifølge dette dokument, der er gengivet i beslutningens betragtning 53, 54 og 55, havde det nærmere samarbejde på »direktørniveau« (»Präsidentenkreis«), som var blevet aftalt i 1987, betydet »vindere« og »tabere«. Ifølge notatets forfatter hørte Mayr-Melnhof til taber-gruppen af en række grunde, herunder:
- »2) Der har kun kunnet indgås en aftale, idet vi er blevet pålagt en 'sanktion' — man har krævet, at vi bringer visse 'ofre'.
- 3) Markedsandele for 1987 skulle 'fastfryses', bestående kontakter skulle oprettholdes, og der måtte ikke anvendes tilbudspriser for at hverve nye aktiviteter eller kvaliteter (resultatet vil vise sig i januar 1989 — såfremt alle deltagere er loyale).«

- 125 Disse passager skal læses på baggrund af den større sammenhæng, notatet indgår i.
- 126 Herom henviser forfatteren til notatet i dets indledning til det nærmere samarbejde på europæisk plan på »direktørniveau«. Dette udtryk blev af Mayr-Melnhof fortolket som omfattende både PWG og PC generelt, dvs. uden reference til en bestemt begivenhed eller et bestemt møde (bilag 75 til meddelelsen af klagepunkter, punkt 2.a), hvilket ikke kræver nærmere forklaring på dette sted.
- 127 Forfatteren anfører endvidere, at samarbejdet har medført »prisdisciplin«, hvilket har betydet »vindere« og »tabere«.
- 128 Bemærkningen om fastfrysning af markedsandelene på 1987-niveau skal således forstås på baggrund af denne disciplin, som blev besluttet på »direktørniveau«.
- 129 Henvisningen til 1987 som referenceår stemmer endvidere overens med Stora's anden redegørelse (bilag 39 til meddelelsen om klagepunkter, jf. ovenfor, præmis 119).
- 130 Med hensyn til PWG's rolle i det ulovlige samarbejde om kontrol med leverancer, som var karakteristisk for analysen af produktionsstandsninger, hedder det i beslutningen, at PWG havde afgørende betydning for gennemførelsen af produktionsstandsninger, da produktionskapaciteten forøgedes og efterspørgslen faldt: »... fra begyndelsen af 1990 [fandt] de førende producenter i branchen ... det nødvendigt at træffe aftale i PWG's regi om behovet for at indføre midlertidige produktionsstandsninger. De store producenter erkendte, at de ikke kunne styrke efterspørgslen ved at sænke priserne, og at priserne simpelt hen ville falde, hvis de opretholdt fuld produktionskapacitet. Teoretisk kunne man på grundlag af kapaci-

tetsrapporterne beregne, hvor længe driften skulle indstilles for at genoprette ligevægten mellem udbud og efterspørgsel« (beslutningens betragtning 70).

- 131 I beslutningen hedder det endvidere: »Dog foretog PWG aldrig nogen formel tildeling af 'downtime' til de enkelte producenter. Ifølge Stora voldte det praktiske problemer at nå frem til en koordineret plan for produktionsstandsninger, der dækkede samtlige producenter. Stora har udtalt, at dette var grunden til, at der kun fandtes et løst system i form af henstillinger'« (beslutningens betragtning 71).
- 132 Retten finder, at Kommissionen i fornødent omfang har bevist eksistensen af et ulovligt samarbejde om produktionsstandsninger mellem deltagerne i PWG's møder.
- 133 De dokumenter, som Kommissionen har fremlagt, underbygger dens analyse.
- 134 I sin anden redegørelse (bilag 39 til meddelelsen af klagepunkter, punkt 24) udtalte Stora: »Med PWG's vedtagelse af princippet om 'pris frem for mængde' og den gradvise gennemførelse af et ensartet prissystem fra 1988, erkendte PWG's medlemmer, at det var nødvendigt at gennemføre produktionsstandsninger for at fastholde priserne, idet stigningen i efterspørgslen faldt. Uden produktionsstandsninger havde det ikke været muligt for producenterne at fastholde det aftalte prisniveau med en voksende overkapacitet.«
- 135 I det følgende punkt i redegørelsen tilføjes det: »I 1988 og 1989 kunne industrien arbejde med en næsten fuldstændig kapacitetsudnyttelse. Produktionsstandsninger, bortset fra sædvanlige standsninger, som skyldtes reparation eller ferier, blev nødvendige fra 1990 ... Senere viste det sig nødvendigt at anvende produktionsstands-

ninger, når tilgangen af ordrer svigtede, for at kunne gennemføre princippet om 'pris frem for mængde'. De produktionsstandsninger, som krævedes af producenterne (for at sikre ligevægten mellem produktion og forbrug), kunne beregnes på grundlag af kapacitetsrapporterne. PWG angav ikke formelt omfanget af produktionsstandsningerne, men der fandtes et løst system i form af henstillinger ...«

136 For så vidt angår punkt 73 i meddelelsen af klagepunkter bemærkes, at forfatterens begrundelse for, at han i skrivende stund anså Mayr-Melnhof for »taber«, er et vigtigt bevis for, at der fandtes et ulovligt samarbejde om produktionsstandsninger mellem deltagerne i PWG's møder.

137 Forfatteren fastslår således:

»4) På dette punkt begynder parterne at blive uenige om, hvad målet er.

...

c) Samtlige salgsmedarbejdere og salgsagenter i Europa blev fritaget for at skulle overholde deres mængdebudgetter, og der fulgtes, stort set undtagelsesfrit, en streng prispolitik (ofte har vore medarbejdere ikke forstået vores ændrede holdning i relation til markedet — tidligere stilledes der kun krav med hensyn til mængde, mens det herefter alene var prisdisciplinen, der talte, uanset risikoen for produktionsstandsninger).«

- 138 Mayr-Melnhof har anført (bilag 75 til meddelelsen af klagepunkter), at den ovenfor gengivne passage vedrører et internt forhold i virksomheden. Når notatet imidlertid ses i en større sammenhæng, giver dette uddrag udtryk for, at der i forhold til salgsmedarbejderne blev gennemført en streng politik, som var blevet vedtaget på »direktørniveau«. Dokumentet må endvidere ses som udtryk for, at deltagerne i 1987-aftalen, dvs. i hvert fald deltagerne i PWG's møder, utvivlsomt har vurderet følgerne af den politik, der blev besluttet, for det tilfælde at den skulle blive håndhævet med strenghed.
- 139 Af disse grunde finder Retten, uden at det er nødvendigt at tage hensyn til bilag 102 til meddelelsen af klagepunkter, at Kommissionen har ført tilstrækkeligt bevis for, at der fandtes et ulovligt samarbejde om markedsandele mellem deltagerne i PWG's møder, samt at der fandtes et ulovligt samarbejde mellem de samme parter om produktionsstandsninger. I det omfang det ikke bestrides, at TBM/Iggesund Paperboard (Workington) Ltd/Iggesund Paperboard deltog i PWG's møder (jf. nedenfor, præmis 370 ff.), og i det omfang sagsøgeren udtrykkeligt er nævnt i redegørelserne fra Stora, har Kommissionen med føje anset sagsøgeren for ansvarlig for at have deltaget i de to former for ulovligt samarbejde.
- 140 Sagsøgerens indvendinger mod Stora's redegørelser, hvormed sagsøgeren bestrider dokumenternes bevisværdi, kan ikke antages at svække denne konstatering.
- 141 Det er således ubestridt, at disse redegørelser hidrører fra en af de virksomheder, der anses for at have deltaget i den påståede overtrædelse, og at de indeholder en detaljeret beskrivelse af de drøftelser, der fandt sted i PG Paperboard's organer, af det mål, som forfulgtes af de virksomheder, der havde sæde her, samt af virksomhedernes deltagelse i de forskellige organers møder. I det omfang dette hovedbevis bekræftes af andre omstændigheder i sagen, er det et relevant grundlag for Kommissionens påstande.

- 142 Sagsøgerens påstand om, at selskabernes faktiske adfærd viser, at Kommissionens påstande er uberettigede, kan heller ikke tiltrædes.
- 143 For det første må det ulovlige samarbejde mellem PWG's medlemmer om de to aspekter af princippet om »pris frem for mængde« ikke forveksles med gennemførelsen heraf. De beviser, som Kommissionen har fremlagt, har en sådan bevisværdi, at oplysningerne om sagsøgerens faktiske adfærd på markedet ikke kan påvirke Kommissionens konklusioner om selve eksistensen af det ulovlige samarbejde vedrørende de to aspekter af den omtvistede politik.
- 144 For det andet modsiges Kommissionens konklusioner heller ikke af de oplysninger, som sagsøgeren har fremlagt. Det understreges, at Kommissionen udtrykkeligt har medgivet, at det ulovlige samarbejde om markedsandele ikke indeholdt »nogen formel bøde- eller erstatningsordning til at styrke den forståelse, der var opnået om markedsandele«, samt at enkelte store producenters markedsandele øgedes svagt år for år (jf. bl.a. beslutningens betragtning 59 og 60). Kommissionen har endvidere erkendt, at da branchen havde arbejdet med fuld kapacitetsudnyttelse indtil begyndelsen af 1990, havde der praktisk taget ikke været behov for produktionstandsninger før dette tidspunkt (beslutningens betragtning 70).
- 145 For det tredje bekræfter to dokumenter i sagsakterne, at sagsøgeren gennemførte det inden for PWG aftalte princip om »pris frem for mængde«.
- 146 Det hedder således i referatet af PAA's møde den 23. januar 1990, som blev udarbejdet af en repræsentant for Kopparfors (fra Stora-koncernen): »Iggesund udtalte, at Thames havde haft visse midlertidige produktionsstandsninger, hvilket var selskabets politik frem for at nedsætte priserne« (bilag 130 til meddelelsen af klagepunkter).

- 147 Tilsvarende anføres det i referatet af PAA's møde den 4. april 1990, som blev udarbejdet af en repræsentant for Mayr-Melnhof Pegg:

»*Thames Board* (Iggesund). Tre ugers leveringstid. Efterspørgslen i U. K. lavere end i samme periode 1989. Hellere downtime end lavere priser. Prisforhøjelsen i april gennemført overalt« (bilag 131 til meddelelsen af klagepunkter).

- 148 Anbringendets første og andet led kan herefter ikke tiltrædes.

Anbringendets tredje led om en fejl vurdering af Fides-statistikernes betydning

— Parternes argumenter

- 149 Sagsøgeren gør gældende, at Kommissionen ikke vurderede betydningen af Fides-statistikkerne korrekt. Den overdrev deres vigtighed og ulovlige karakter. Desuden var disse statistikker ikke tilstrækkelig detaljerede til, at man kunne kontrollere en kvoteordning.

- 150 De af Fides indsamlede statistikker var ganske vist opdelt efter lande, bortset fra ugestatistikkerne over ordretilgangen, men de gjorde det ikke muligt at fastslå den enkelte producents leverancer.

- 151 Sagsøgeren understreger endvidere, at Kommissionen anerkender, at producenterne i løbet af året normalt anvendte de »foreløbige« statistikker (beslutningens betragtning 63). Disse statistikker gav i realiteten kun generelle oplysninger om tendenser med hensyn til efterspørgslen. Under disse omstændigheder kunne deltagerne i PWG's møder dårligt have anvendt disse statistikker som grundlag for rationelle analyser af markedsandele og kapacitetsudnyttelse.
- 152 Endvidere er den enkelte producents situation med hensyn til ordrebeholdninger ikke hemmelig, i modsætning til hvad Kommissionen antager. De af Fides tilvejebragte statistikker vedrørende situationen med hensyn til ordrebeholdninger gav således blot producenterne et billede af situationen på europæisk plan.
- 153 For så vidt angår statistikkerne over kapaciteterne og udnyttelsen heraf har sagsøgeren anført, at disse statistikker var upræcise og blot tjente til at iagttage dynamiske tendenser inden for sektoren og sammenlignende ændringer i den enkelte virksomheds udnyttelsesgrad med de samlede udnyttelsesgrader.
- 154 Endelig var de omhandlede statistikker ifølge sagsøgeren ikke nødvendige for at konstatere, at der var balance mellem udbud og efterspørgsel, idet dette var åbenbart for hele sektoren.
- 155 Kommissionen har anført, at sagsøgerens argumenter i det væsentlige sigter mod at godtgøre, at Fides' system for udveksling af oplysninger ikke i sig selv var i strid med traktatens artikel 85, stk. 1. Eftersom systemet alene blev brugt til at styrke og lette gennemførelsen af et ulovligt kartel, er diskussionen rent akademisk.



## — Rettens bemærkninger

- 156 Anbringendets tredje led må forstås således, at sagsøgeren gør gældende, at Kommissionen ikke vurderede Fides-statistikernes betydning korrekt, idet de hverken var nødvendige eller brugbare i relation til det påståede kartel.
- 157 Ifølge beslutningens artikel 1 har de i bestemmelsen nævnte virksomheder overtrådt traktatens artikel 85, stk. 1, ved at deltage i en aftale og en samordnet praksis, hvorved virksomhederne bl.a. »udvekslede forretningsmæssige oplysninger om leverancer, priser, midlertidige produktionsstandsninger, ordrebeholdninger, kapacitetsudnyttelsesgrader osv. til støtte for nævnte forholdsregler«, dvs. et ulovligt samarbejde om priser, et ulovligt samarbejde om markedsandele og et ulovligt samarbejde om midlertidige produktionsstandsninger.
- 158 For så vidt angår Fides' system for udveksling af oplysninger må beslutningen på baggrund af dens konklusion og betragtning 134, tredje afsnit, fortolkes således, at systemet ifølge Kommissionen er i strid med traktatens artikel 85, stk. 1, som følge af, at det fremmede kartellet.
- 159 I beslutningens betragtning 134, tredje afsnit, præciseres det, at Fides' system for udveksling af oplysninger var »en væsentlig hjælp til

— overvågning af udvikling i markedsandele

— overvågning af udbuds- og efterspørgselsforholdene, således at kapaciteten kunne udnyttes fuldt ud

— afgørelse af, om samordnede prisstigninger kunne gennemføres

— fastlæggelse af den nødvendige 'downtime'«.

- 160 I øvrigt fremgår det af beslutningen, at Fides-statistikkerne blev undersøgt og drøftet inden for rammerne af PWG. Det hedder således i betragtning 57, første afsnit, hvor der også henvises til betragtning 63: »'Udviklingen inden for markedsandele' blev analyseret på alle PWG's møder på grundlag af foreløbige statistikker.« Endvidere fastslås det i betragtning 69, første afsnit: »Ved at sammenholde den ugentlige ordrebestand og den disponible kapacitet kunne PWG danne sig et skøn over den samlede efterspørgsel i kartonsektoren.«
- 161 Retten finder, at disse påstande fra Kommissionens side er godtgjort.
- 162 For det første har sagsøgeren ikke bestridt, at Fides-statistikkerne blev drøftet i PWG.
- 163 For det andet skønnede Kommissionen med rette, at Fides-statistikkerne i det pågældende organ blev benyttet dels til »overvågning af udvikling i markedsandele« (betragtning 134, tredje afsnit, første led), dels til »overvågning af udbuds- og efterspørgselsforholdene, således at kapaciteten kunne udnyttes fuldt ud« og »fastlæggelse af den nødvendige 'downtime'« (betragtning 134, tredje afsnit, andet og fjerde led).
- 164 Hvad angår udnyttelsen af Fides-statistikkerne til »overvågning af udvikling i markedsandele« anerkendte Stora nemlig, at »hvis det ud fra en undersøgelse af statistikkerne viste sig, at der var større ændringer i de nationale koncerners salg, ville PWG's medlemmer ... støtte hinanden og påtage sig at begrænse udsvingene på de nationale markeder« (bilag 39 til meddelelsen af klagepunkter, punkt 19).

165 Tilsvarende hedder det i bilag 43 til meddelelsen af klagepunkter (punkt 1.1):

»Udsving i udbuddet på de nationale markeder blev undersøgt og drøftet på alle PWG's møder (dvs. hver anden eller tredje måned) på grundlag af Fides' foreløbige statistikker ... Disse statistikker blev udarbejdet månedligt, idet det samlede udbud blev beregnet pr. kalenderår og ikke på grundlag af det indeværende produktionsår. De udsving, statistikkerne viste, afspejlede ikke nødvendigvis nøjagtigt den endelige situation ved årets udgang og var derfor noget usikre. Det gav ingen mening for de største producenter i PWG at drøfte markedsandele i detaljer på nationalt grundlag, da producenterne ikke kunne fastlægge deres leverancers endelige bestemmelsessted.

...

De af PWG's medlemmer indgåede aftaler om markedsandelens størrelse vedrørte hele Europa. Disse aftaler var baseret på de samlede tal for det foregående år, som sædvanligvis forelå i endelig form i marts i det efterfølgende år.«

166 Hvad angår udnyttelsen af Fides-statistikkerne til »overvågning af udbuds- og efterspørgselsforholdene, således at kapaciteten kunne udnyttes fuldt ud«, og »fastlæggelse af den nødvendige 'downtime'« skal der henvises til Stora's redegørelse (bilag 39 til meddelelsen af klagepunkter, punkt 5):

»I forbindelse med prisinitiativet i 1987 var det nødvendigt at opretholde en omtrentlig balance mellem produktion og forbrug (princippet om 'pris frem for mængde'). I 1988 og 1989 arbejdede producenterne med fuld kapacitetsudnyttelse eller så godt som. I 1990 fik problemer med overkapacitet og faldende vækst i

efterspørgslen producenterne til at indføre midlertidige produktionsstandsninger for at opretholde balancen mellem produktion og forbrug ... Producenterne kunne på grundlag af de årlige kapacitetsrapporter beregne, hvor længe driften skulle indstilles, og de opfordrede hinanden til at indføre tilstrækkelige produktionsstandsninger til at opretholde balancen mellem produktion og efterspørgsel ... Ikke alle producenter gennemførte sådanne produktionsstandsninger, hvorfor visse producenter, normalt de største producenter, led forholdsmæssigt større tab i mængder i forsøget på at opretholde prisniveauerne« (jf. i samme retning punkt 25 i samme dokument).

167 Stora's redegørelser støttes indirekte af bilag 73 og 75 til meddelelsen af klagepunkter. Det fremgår således af bilag 73 (jf. ovenfor, præmis 123 ff.), at den marketingchef, der var ansvarlig for Mayr-Melnhof/FS-Karton-koncernens salg i Tyskland (hr. Katzner), foreslog koncernens administrerende direktør i Østrig en ændring af Fides' dagældende system for udveksling af oplysninger (s. 5, punkt 5, under overskriften »Kontrolle«). Som det fremgår af bilag 75 (s. 11), som er Mayr-Melnhof's svar på en begæring om oplysninger, »blev Fides' regler senere ændret, stort set i overensstemmelse med [de i bilag 73 nævnte] forslag« (jf. også beslutningens betragtning 63, andet afsnit). På baggrund af bilag 73's generelle ordlyd må hr. Katzner's anmodning om en ændring af Fides' system for udveksling af oplysninger forstås således, at systemet ikke muliggjorde en tilstrækkelig kontrol med udviklingen i markedsandelene og/eller undersøgelse af de midlertidige produktionsstandsninger, og at det derfor skulle forbedres med henblik på at sikre en bedre kontrol.

168 På baggrund af disse beviser og i betragtning af, at Kommissionen med rette anså sagsøgeren for at have deltaget i et ulovligt samarbejde om midlertidige produktionsstandsninger og i et ulovligt samarbejde om markedsandele i PWG, kan anbringendets tredje led ikke tiltrædes.

169 Anbringendet bør herefter i det hele forkastes.

*Anbringendet om en fejlurdering af kartellets varighed*

## Parternes argumenter

- 170 Sagsøgeren har anført, at der selv på grundlag af påstandene i beslutningen ikke skete nogen overtrædelse før 1988. Hvis man ser bort fra Stora's redegørelser, er der intet grundlag for at antage, at oprettelsen af PWG i sig selv udgjorde en overtrædelse. Desuden er der intet grundlag for at antage, at PWG blev oprettet før den 10. november 1986.
- 171 Endvidere fremgår det ifølge sagsøgeren hverken af meddelelsen af klagepunkter eller af beslutningen, at prisinitiativet i januar 1987 i Det Forenede Kongerige udgjorde en overtrædelse.
- 172 Kommissionen har fastholdt, at overtrædelsen begyndte i midten af 1986, og at dette tidspunkt skal lægges til grund ved beregningen af bøderne. Det var omkring dette tidspunkt, at PG Paperboard blev omstruktureret, og at drøftelserne vedrørende priser og mængder blev indledt. Kommissionen har i denne forbindelse med rette henholdt sig til Stora's redegørelser.

## Rettens bemærkninger

- 173 Ifølge beslutningens betragtning 161, andet afsnit, deltog de fleste af de virksomheder, som beslutningen er rettet til, i overtrædelsen fra juni 1986, som var »tidspunktet for PWG's etablering og det tidspunkt, hvor de hemmelige aftaler mellem producenterne voksede i omfang og begyndte at virke mere effektivt«.

- 174 Hvad angår tidspunktet for PWG's etablering anførte Stora (bilag 39 til meddelelsen af klagepunkter, punkt 8): »Der afholdtes møder i PWG fra 1986 ...«
- 175 På denne baggrund og i mangel af beviser, der gjorde det muligt at fastlægge det præcise tidspunkt for oprettelsen af organet, var Kommissionen berettiget til at antage, at PWG blev oprettet omkring midten af 1986, og at der regelmæssigt blev afholdt møder i PWG fra dette tidspunkt. Det skal i denne forbindelse understreges, at sagsøgeren deltog i PWG's møder fra oprettelsen af organet (jf. nedenfor, præmis 370 ff.). Under disse omstændigheder kan selskabet ikke anfægte Kommissionens vurdering af tidspunktet for oprettelsen af PWG uden at fremføre nogen form for beviser til støtte for sin påstand om, at dette organ først blev oprettet senere.
- 176 Kommissionen konkluderede med rette, at eftersom sagsøgeren deltog i PWG's møder, fra dette organ blev oprettet omkring midten af 1986, må selskabet anses for ansvarligt for et ulovligt samarbejde om priser fra dette tidspunkt.
- 177 PWG blev oprettet af en række virksomheder, herunder sagsøgeren, overvejende med et konkurrencebegrænsende formål for øje. Ifølge Stora (bilag 39 til meddelelsen af klagepunkter, punkt 8) »afholdtes [der] møder i PWG fra 1986 med det formål at bidrage til at skabe disciplin på markedet«, og hovedformålet var »drøftelser og opnåelse af enighed vedrørende markeder, markedsandele, priser, prisforhøjelser og kapacitet« [bilag 35 til meddelelsen af klagepunkter, punkt 5, nr. iii)].
- 178 Virksomhedernes opgave i dette organ er beskrevet under det forrige anbringende for så vidt angår det ulovlige samarbejde om markedsandele og produktionsstandninger (jf. ovenfor, præmis 113-139). De virksomheder, der havde sæde i dette organ, drøftede ligeledes prisinitiativer. Ifølge Stora (bilag 39 til meddelelsen af klagepunkter, punkt 10) »nåede PWG fra 1987 til enighed og traf generelle beslut-

ninger om tidspunkterne for og størrelsen af de prisforhøjelser, som kartonproducenterne skulle gennemføre«.

179 Medvirken ved oprettelsen af og deltagelse i møder i et organ, hvis konkurrencebegrænsende formål — der navnlig bestod i drøftelser af fremtidige prisforhøjelser — var kendt og godkendt af de virksomheder, der tog initiativ til dets oprettelse, er en tilstrækkelig begrundelse for at anse sagsøgeren for ansvarlig for et ulovligt samarbejde om priser fra midten af 1986.

180 Anbringendet kan derfor ikke tiltrædes.

*Anbringendet om en fejlurdering fra Kommissionens side, for så vidt som den antog, at SBS-kvaliteter var genstand for overtrædelsen og tilhørte samme marked som GC- og GD-kvaliteter, og om begrundelsesmangler og procedurefejl i så henseende*

181 Anbringendet omfatter tre led. Hvert led skal behandles særskilt.

Anbringendets første led om en tilsidesættelse af retten til kontradiktion

182 Sagsøgeren har gjort gældende, at selskabet ikke kunne udøve sin ret til kontradiktion under den administrative procedure, da meddelelsen af klagepunkter ikke henviste til, at der forelå en overtrædelse vedrørende SBS-kvaliteter. Disse kvaliteter blev kun nævnt én gang, i parentes, i forbindelse med en prisforhøjelse.

183 Denne påstand findes at være ubegrundet.

- 184 Det fremgår nemlig af meddelelsen af klagepunkter (s. 3 og 4), at tre af de mest udbredte kartonkvaliteter, der fremstilles i Vesteuropa, herunder SBS-kvaliteterne, er omfattet af definitionen af »karton« og er genstand for proceduren.
- 185 Endvidere er alle de beviser, der danner grundlag for, at Kommissionen i beslutningen antager, at SBS-kvaliteterne var genstand for overtrædelsen, nævnt i meddelelsen af klagepunkter eller i de særskilte oplysninger herom, der blev tilstillet sagsøgeren (jf. bl.a. bilag 111, 113 og 117 til meddelelsen af klagepunkter).
- 186 Endelig indeholder hvert enkelt af de tekniske bilag vedrørende priser, der var vedlagt meddelelsen af klagepunkter, for hvert påstået samordnet prisinitiativ oplysninger om forhøjelserne af priserne på SBS-kvaliteter.
- 187 Det fremgik således klart af meddelelsen af klagepunkter, at SBS-kvaliteter var genstand for proceduren.
- 188 Det følger heraf, at anbringendets første led ikke kan tiltrædes.

Anbringendets andet led om en fejlvurdering fra Kommissionens side, for så vidt som den antog, at SBS-kvaliteter var genstand for overtrædelsen, og om en utilstrækkelig begrundelse i så henseende

— Parternes argumenter

- 189 Sagsøgeren har gjort gældende, at beslutningen og de deri nævnte beviser ikke giver grundlag for at konkludere, at SBS-kvaliteter var genstand for overtrædelsen. Selskabet har endvidere anført, at beslutningen ikke indeholder tilstrækkelige forklaringer til støtte for Kommissionens påstande.



- 190 For det første nævnes SBS-kvaliteter ikke i Stora's redegørelser.
- 191 Endvidere vedrører ingen af påstandene om mængdetilpasningsforanstaltningerne SBS-kvaliteter. Påstanden om, at der var indgået en aftale inden for PWG om at holde sig til 1987-markedsandelene, vedrører en periode, hvor der ikke var nogen producenter af SBS-kvaliteter repræsenteret i PWG.
- 192 Ifølge sagsøgeren er de hos Rena fundne håndskrevne notater vedrørende JMC's møde den 6. september 1989 (bilag 117 til meddelelsen af klagepunkter) ikke relevante, da Iggesund Paperboard ikke deltog i dette møde, og da notatet vedrører en prisstigning, der fandt sted mere end en måned før mødet.
- 193 De tabeller, der er vedlagt beslutningen, vedrørende prisstigningerne giver heller ikke grundlag for at konkludere, at der forelå en samordning med hensyn til SBS-kvaliteter. En sammenligning mellem de af sagsøgeren annoncerede prisstigninger og de prisstigninger, der blev annonceret af Enso-Gutzeit, som er den anden producent af SBS-kvaliteter, som beslutningen er rettet til, og en sammenligning mellem disse annoncerede prisstigninger og prisstigningerne for GC- og GD-kvaliteter bekræfter, at der ikke skete nogen samordning i relation til SBS-kvaliteter.
- 194 Beslutningens begrundelse vedrørende SBS-kvaliteter er ifølge sagsøgeren også mangelfuld, fordi betegnelsen »GC-kvaliteter«, i modsætning til hvad der er anført i beslutningens betragtning 4, ikke omfatter SBS-kvaliteter.
- 195 Sagsøgeren har desuden anført, at bemærkningen om, at prisinitiativerne »indebar ... øgede priser på alle nationale markeder ..., og prisen på SBS steg som regel (men ikke altid) i takt med prisen på GC-kvaliteter« (beslutningens betragtning 20,

andet afsnit), er det eneste sted i beslutningen, bortset fra sammenfatningen af overtrædelsen og visse uklare bemærkninger i betragtning 86 og 97, hvor det udtales, at prisinitiativerne vedrørte SBS-kvaliteter.

- 196 I modsætning til det i beslutningens betragtning 4 anførte falder SBS-kvaliteter ikke ind under betegnelserne »GC« og »FBB«. En del af de af Iggesund Paperboard producerede SBS-kvaliteter falder end ikke ind under definitionen af det produkt, som PG Paperboard's aktiviteter vedrørte, nemlig karton »med en gramvægt på mindst 200 g/m<sup>2</sup>«, jf. beslutningens betragtning 28.
- 197 Endvidere er oplysningerne i beslutningen vedrørende producenter, købere og producerede mængder af SBS-kvaliteter ifølge sagsøgeren ukorrekte. Der er andre europæiske producenter af SBS-kvaliteter end Enso-Gutzeit og sagsøgeren, og Enso-Gutzeit's produktion af SBS-kvaliteter blev overvurderet.
- 198 Kommissionen har anført, at der er ført tilstrækkeligt bevis for, at samordningerne vedrørte SBS-kvaliteter, særligt i relation til nogle af prisforhøjelsesinitiativerne. SBS-kvaliteter fremstilles af et lille antal producenter og i meget mindre mængder end de andre kartonkvaliteter. Dette kan forklare, hvorfor SBS-kvaliteter var genstand for færre drøftelser i PG Paperboard's møder, og at der findes færre dokumentbeviser vedrørende dette produkt.
- 199 SBS-kvaliteter indgik i en stor del af Fides' system for udveksling af oplysninger (bilag 5 til meddelelsen af klagepunkter) og i de markedsundersøgelser, der blev foretaget af Finnboard's administrerende direktør (»Kosk«-undersøgelserne, bilag 56 og 95 til meddelelsen af klagepunkter). Kommissionen har desuden henvist til bilag 111, 113 og 117 til meddelelsen af klagepunkter, som redegør for alle prisstigningerne for SBS-kvaliteter (eller GZ-kvaliteter, som er en anden betegnelse for SBS-kvaliteter).

200 Hvad angår de tabeller vedrørende de forskellige prisinitiativer, der er vedlagt beslutningen, har Kommissionen anført, at visse af beslutningens adressater ikke stillede komplet dokumentation vedrørende priserne til rådighed (jf. beslutningens betragtning 118). Især virksomhedernes svar på begæringerne om oplysninger og navnlig svarene fra sagsøgerens datterselskaber var ufuldstændige i relation til prisstigningerne.

201 Under alle omstændigheder fremgår det ifølge Kommissionen af dokumentationen vedrørende de annoncerede prisstigninger, at producenterne i forbindelse med hvert enkelt initiativ havde aftalt at forhøje priserne på alle de nationale markeder.

— Rettens bemærkninger

202 Det fremgår af beslutningen, at Kommissionens påstand om, at der fandtes et ulovligt samarbejde om priser i relation til SBS-kvaliteter, navnlig er baseret på bilag 111 til meddelelsen af klagepunkter (beslutningens betragtning 80), en prisliste på svensk fundet hos Rena, som indeholder oplysninger om prisstigninger i ni EF-lande vedrørende GC-kvaliteter (GC 1- og GC 2-kvaliteter) og SBS-kvaliteter (betegnet som »GZ«, jf. beslutningens betragtning 4), der blev gennemført i september/oktober 1989. Det er ubestridt, at i det omfang der foreligger oplysninger om denne prisstigning, er angivelserne i prislisen vedrørende størrelsen og tidspunktet for prisstigningerne for SBS-kvaliteter i overensstemmelse med de prisstigninger, der faktisk blev gennemført af sagsøgeren.

203 Sagsøgeren har under retsmødet anført, at denne prisliste ikke har den bevisværdi, som Kommissionen tillægger den, da der er tale om et udateret dokument.

- 204 Dette argument må forstås således, at det ifølge sagsøgeren ikke er godtgjort, at angivelserne i listen vedrører fremtidige annonceringer af prisstigninger.
- 205 Bevisværdien af bilag 111 må imidlertid bedømmes i lyset af de andre dokumentbeviser for det ulovlige samarbejde om priser. Som det fremgår af beslutningen (betragtning 79, 80 og 83), fandt Kommissionen to andre prislister, der var udformet efter samme model og ligeledes var affattet på svensk, nemlig en prisliste, som blev fundet hos Finnboard (UK) Ltd (herefter »Finnboard-listen«), og bilag 110 til meddelelsen af klagepunkter (fundet hos Rena), som vedrører de prisstigninger, der blev gennemført i henholdsvis april 1989 og april 1990.
- 206 På baggrund af den slående lighed mellem de tre prislisters form må det antages, at de har samme oprindelse. Desuden bemærkes, at bilag 110 er dateret den 3. december 1989, hvilken dato ligger forud for annonceringen af de i denne liste anførte prisstigninger. Kommissionen kunne derfor med rette drage den slutning, at de to andre, udaterede, prislister også måtte anses for at være udarbejdet forud for de tidspunkter, hvor de i listerne nævnte prisstigninger faktisk blev annonceret. Endelig bemærkes, at Rena og Finnboard kun producerer GC-kvaliteter, mens de tre prislister henviser til flere andre kartontyper.
- 207 Det var på denne baggrund med rette, at Kommissionen antog, at disse tre prislister, sammenholdt med de andre foreliggende beviser, udgjorde vægtige beviser for et ulovligt samarbejde om priser inden for PG Paperboard's organer, et ulovligt samarbejde, som sagsøgeren kun bestrider for så vidt angår SBS-kvaliteter. Efter som sagsøgeren er den eneste producent af SBS-kvaliteter, der deltog i møderne i PWG og JMC, som er kartellets væsentligste organer, må det desuden konstateres, at oplysningerne om prisstigninger for SBS-kvaliteter i bilag 111 til meddelelsen af klagepunkter beviser, at sagsøgeren deltog i et ulovligt samarbejde om priser i relation til såvel GC-kvaliteter som SBS-kvaliteter.

- 208 Denne konstatering støttes af bilag 113 til meddelelsen af klagepunkter, som er et notat dateret den 11. januar 1990, som blev fundet hos FS-Karton og ifølge Kommissionen vedrører et møde i JMC (beslutningens betragtning 84). Dette dokument indeholder oplysninger om datoerne for annonceringer af prisstigninger for GC- og GD-kvaliteter fra flere producenter (Kopparfors (fra Stora-koncernen), Mayr-Melnhof, Finnboard og Cascades). For så vidt angår sagsøgeren indeholder notatet følgende bemærkninger: »Thames: 10 Tg Igges. 15/20 Tg« (»Tg« for »Tage« angiver antallet af dage, til hvilke der var ordrer) og »Th/Ig KW5 GC/GZ + 13, -« (»KW5« for »Kalenderwoche 5« angiver, at prisstigningen skulle annonceres i løbet af uge 5).
- 209 I overensstemmelse med oplysningerne i dette notat annoncerede sagsøgeren den 31. januar 1990 en stigning i sine priser på GC- og SBS-kvaliteter på 13 DM pr. 100 kg (dokument F-12-5 og F-12-6).
- 210 Kommissionen antog derfor med rette, at dette dokument udgjorde et bevis for et ulovligt samarbejde om priserne for GC-, GD- og SBS-kvaliteter.
- 211 Denne konklusion afsvækkes på ingen måde af den af sagsøgeren under retsmødet fremførte påstand om, at det ikke er godtgjort, at bilag 113 til meddelelsen af klagepunkter vedrørte et møde i JMC. Det skal hertil bemærkes, at alle de i dokumentet nævnte producenter deltog i PWG's og JMC's møder, og at det er ubestridt, at et ulovligt samarbejde om priser fandt sted under disse to organers møder. Selv hvis det antages, at Kommissionen ikke har godtgjort, at bilag 113 til meddelelsen af klagepunkter vedrørte et møde i JMC, beviser dokumentet således et ulovligt samarbejde om priser enten i dette organ eller i PWG.

- 212 På denne baggrund finder Retten det godtgjort, at sagsøgeren deltog i et ulovligt samarbejde om priser i relation til SBS-kvaliteter, uden at det er nødvendigt at undersøge de øvrige beviser, Kommissionen har påberåbt sig.
- 213 Det følger heraf, at Kommissionen har bevist, at sagsøgeren i kraft af sin deltagelse i PWG's møder fra dette organs oprettelse fra midten af 1986 har deltaget i et ulovligt samarbejde om kartonpriser og, fra slutningen af 1987, i et ulovligt samarbejde om markedsandele samt i et ulovligt samarbejde om produktionsstandsninger.
- 214 Retten har ganske vist i relation til de to sidstnævnte former for ulovligt samarbejde ikke undersøgt, hvilke kartonkvaliteter de vedrørte. Da de to former for ulovligt samarbejde imidlertid havde til formål at sikre, at prisinitiativerne lykkedes, hvilket sagsøgeren ikke har bestridt, må sagsøgerens deltagelse i disse to former for ulovligt samarbejde anses for også at have vedrørt selskabets produktion af SBS-kvaliteter, som var genstand for det ulovlige samarbejde om priser.
- 215 Hvad endelig angår det af sagsøgeren anførte om, at begrundelsen for beslutningen er utilstrækkelig og/eller indeholder fejl i relation til SBS-kvaliteter, bemærkes, at beslutningen klart angiver, at den konstaterede overtrædelse vedrørte denne kartontype, og hvilke beviser denne konklusion var baseret på (jf. bl.a. beslutningens betragtning 3, 4, 80, 81, 85 og 97 og de tabeller vedrørende prisinitiativerne, der er vedlagt beslutningen). Desuden fremgår det klart af beslutningens betragtning 28, første og andet afsnit, at selv om PG Paperboard's aktiviteter efter den officielle definition vedrørte karton »med en gramvægt på mindst 200 g/m<sup>2</sup>«, var dette ikke nogen absolut grænse.
- 216 Ud fra disse betragtninger kan anbringendets andet led heller ikke tiltrædes.

Anbringendets tredje led om en fejlvurdering fra Kommissionens side, for så vidt som den antog, at SBS-kvaliteter tilhørte samme marked som GC- og GD-kvaliteter

— Parternes argumenter

- 217 Sagsøgeren har gjort gældende, at SBS-kvaliteter ikke tilhører samme produktmarked som GC- og GD-kvaliteter.
- 218 Det er i det foreliggende tilfælde nødvendigt at definere det relevante produktmarked på grund af de af Kommissionen dragne konklusioner vedrørende overtrædelsens grovhed og dens succes på markedet. Uden en definition af markedet kan man ikke nå frem til den i beslutningens betragtning 168 dragne konklusion, at kartellet var meget succesfuldt med hensyn til opnåelse af sine mål. En definition af markedet er så meget mere nødvendig, som SBS-kvaliteter adskiller sig væsentligt fra GC- og GD-kvaliteter.
- 219 Sagsøgeren har endvidere anført, at Kommissionen i henhold til beslutningens betragtning 168 og 169 ved beregningen af bøderne tog hensyn til, at producenterne tegnede sig for »stort set hele markedet«, og til virksomhedernes betydning inden for »branchen«. Disse forhold kan imidlertid ikke gøres gældende, idet Kommissionen ikke anser en definition af markedet for at være relevant.
- 220 SBS-kvaliteters særlige kendetegn blev i øvrigt ikke vurderet korrekt i beslutningens betragtning 3 og 4. Denne type karton anvendes nemlig hovedsagelig til grafiske formål og ikke til emballering som anført i betragtning 3 og 4. Anvendelsen som fineste emballagekvalitet er desuden meget begrænset.

- 221 Når henses til disse meget forskellige anvendelser, konkurrerer SBS-kvaliteter ikke med GC-kvaliteter. Dette bekræftes af forholdet mellem priserne på de forskellige kartontyper, idet priserne på SBS-kvaliteter er væsentlig højere end priserne på GC- og GD-kvaliteter.
- 222 Endelig er det ifølge sagsøgeren forkert at medtage SBS-kvaliteter og samtidig undlade at medtage produkter, som i meget højere grad kan sammenlignes med GC- og GD-kvaliteter, såsom grå pap og emballagekarton til flydende produkter.
- 223 Kommissionen har anført, at der ikke er behov for en definition af produktmarkedet i en sag som den foreliggende, og at det alene er producenternes handlinger, der er afgørende. Det er ikke nødvendigt at definere det relevante produktmarked for at konkludere, at SBS-kvaliteter var genstand for kartellet. Der blev i beslutningen taget hensyn til det relevante markeds særlige betingelser i andre henseender.
- 224 Endelig er Kommissionen ikke i besiddelse af beviser for en samordning vedrørende grå pap. Under disse omstændigheder er sagsøgerens argument om, at grå pap i højere grad end SBS-kvaliteter kan sammenlignes med GC- og GD-kvaliteter, irrelevant.

— Rettens bemærkninger

- 225 Traktatens artikel 85, stk. 1, opstiller et forbud mod »alle aftaler mellem virksomheder, alle vedtagelser inden for sammenslutninger af virksomheder og alle former for samordnet praksis, der kan påvirke handelen mellem medlemsstater, og som har til formål eller til følge at hindre, begrænse eller fordreje konkurrencen inden for fællesmarkedet ...«.



- 226 I denne sag har Kommissionen godtgjort, at sagsøgeren fra midten af 1986 har deltaget i et ulovligt samarbejde om priser og, fra slutningen af 1987, i et ulovligt samarbejde om markedsandele samt i et ulovligt samarbejde om produktionsstandsninger, hvilket er de tre elementer, der udgør den overtrædelse, der er fastslået i beslutningens artikel 1. Som netop fastslået ovenfor (jf. præmis 202-215), har Kommissionen godtgjort, at disse former for ulovligt samarbejde vedrørte de tre kartontyper, der er defineret i beslutningens betragtning 4, nemlig GC-, GD- og SBS-kvaliteter.
- 227 Desuden konkluderede Kommissionen, uden at det er blevet bestridt af sagsøgeren, at de nævnte former for ulovligt samarbejde havde til formål at begrænse konkurrencen inden for fællesmarkedet, og at de havde påvirket handelen mellem medlemsstater (beslutningens betragtning 133-138).
- 228 Under disse omstændigheder kunne Kommissionen med rette konkludere, at der forelå en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1, i relation til GC-, GD- og SBS-kvaliteter, uden forinden at foretage en afgrænsning af det relevante produktmarked (jf. i samme retning Domstolens dom af 13.7.1966, forenede sager 56/64 og 58/64, Consten og Grundig mod Kommissionen, Sml. 1965-1968, s. 245, org. ref.: Rec. s. 429, på s. 496, og Rettens dom af 21.2.1995, sag T-29/92, SPO m.fl. mod Kommissionen, Sml. II, s. 289, præmis 74).
- 229 Endelig bemærkes, at da Kommissionen ikke rådede over beviser for en overtrædelse med hensyn til grå pap, antog den med rette, at overtrædelsen ikke havde vedrørt dette produkt.
- 230 Anbringendets tredje led kan således ikke tiltrædes.
- 231 Anbringendet bør herefter i det hele forkastes.

## Påstanden om annullation af beslutningens artikel 2

### *Parternes argumenter*

- 232 Sagsøgeren har gjort gældende, at Kommissionen misbrugte sine beføjelser i henhold til artikel 3 i forordning nr. 17 ved at nedlægge det forbud, der er indeholdt i beslutningens artikel 2. Sidstnævnte bestemmelse opstiller et forbud mod en meget bred kategori af former for adfærd for fremtiden. Et sådant forbud rækker ud over, hvad der er nødvendigt for at sikre, at de pågældende virksomheder overholder reglerne. Artiklen fratager navnlig sagsøgeren muligheden for at anmode om og opnå en fritagelse eller en negativattest for et fremtidigt system for udveksling af oplysninger.
- 233 Udvekslinger af oplysninger, i global form, om produktion, salg, ordrebeholdninger, ordretilgang og produktionskapacitet og udnyttelsen af disse oplysninger blev med urette betegnet som overtrædelser af artikel 85. Kommissionen burde have lagt til grund, at adressaterne for beslutningen havde bragt overtrædelsen til ophør. De skulle derfor kunne udveksle oplysninger, som om de ikke var blevet anset for at have begået en overtrædelse.
- 234 Desuden begik Kommissionen ifølge sagsøgeren en retlig fejl og tilsidesatte sammenslutningen CEPI-Cartonboard's og sagsøgerens rettigheder, idet den vedtog beslutningen uden at tage stilling til, om det af CEPI-Cartonboard anmeldte system var foreneligt med artikel 85.
- 235 Endelig har sagsøgeren anført, at beslutningens artikel 2 er for upræcis, da enhver udveksling af statistikker, selv i global form, kan bruges til at gennemføre ulovlige aftaler. Desuden omfatter forbuddet mod enhver form for udveksling af oplysninger »af konkurrencemæssig betydning« i realiteten alle oplysninger.

- 236 Kommissionen har understreget, at Retten i dommene i de såkaldte »polypropylen«-sager (f.eks. dom af 24.10.1991, sag T-1/89, Rhône-Poulenc mod Kommissionen, Sml. II, s. 867) og i dommen af 6.10.1994 i sagen Tetra Pak mod Kommissionen (sag T-83/91, Sml. II, s. 755) anså to påbud, der kan sidestilles med de i beslutningens artikel 2 indeholdte, for lovlige.
- 237 Rækkevidden af påbud, der udstedes på grundlag af artikel 3 i forordning nr. 17, skal fastlægges ud fra den konstaterede ulovlige adfærd, og Kommissionen skal kunne forbyde en fremtidig adfærd, der er identisk med den i beslutningen konstaterede. Kommissionen finder også, at den kan tage hensyn til virksomhedernes tidligere adfærd ved vurderingen af, hvorledes oplysningerne kan udnyttes. Den har i denne forbindelse redegjort for det i beslutningen anførte vedrørende Fides' system for udveksling af oplysninger (beslutningens betragtning 61-71 og 134) og om CEPI-Cartonboard's første system for udveksling af oplysninger (beslutningens betragtning 105, 106 og 166).
- 238 Ifølge Kommissionen må et forbud som det i beslutningens artikel 2 indeholdte nødvendigvis udtrykkes i generelle vendinger, da det skal dække mange forskellige former for fremtidig adfærd. Dette betyder imidlertid ikke, at enhver form for udveksling af oplysninger er forbudt, eller at der ikke er mulighed for at meddele en fritagelse eller en negativattest for et system, der måtte blive anmeldt til Kommissionen.

### *Retten's bemærkninger*

- 239 Det bemærkes, at beslutningens artikel 2 indeholder følgende bestemmelse:

»De i artikel 1 nævnte virksomheder skal øjeblikkeligt bringe den omhandlede overtrædelse til ophør, såfremt dette ikke allerede er sket. De skal for fremtiden i forbindelse med deres aktiviteter i kartonbranchen afholde sig fra enhver form for

aftale eller samordnet praksis, som kan have samme eller tilsvarende formål eller virkning, herunder enhver form for udveksling af forretningsmæssige oplysninger:

- a) hvorved deltagerne direkte eller indirekte oplyses om andre individuelle producenters produktion, salg, ordrebeholdninger, kapacitetsudnyttelsesgrader, salgspriser, omkostninger eller markedsføringsplaner, eller
  
- b) hvorved en fælles brancheholdning til økonomiske forhold med hensyn til priser eller kontrol med produktionen fremmes, lettes eller tilskyndes, selv om individuelle oplysninger ikke afsløres, eller
  
- c) hvorved de kunne blive i stand til at overvåge tilslutning til eller overholdelse af en udtrykkelig eller siltende aftale om priser eller markedsopdeling i EF.

Enhver ordning til udveksling af almindelige oplysninger, som de indgår, som f.eks Fides-systemet eller dets efterfølger, skal være udformet på en sådan måde, at den udelukker ikke alene enhver form for oplysninger, på grundlag af hvilke individuelle producenters adfærd kan identificeres, men endvidere oplysninger vedrørende den til enhver tid værende situation med hensyn til ordretilgang og ordrebeholdninger, den forventede udnyttelsesgrad for produktionskapaciteten (i begge tilfælde selv om det drejer sig om samlede tal) eller produktionskapaciteten for den enkelte maskine.

Ethvert udvekslingssystem af denne art skal begrænses til indsamling og udbredelse af produktions- og salgsstatistikker i global form, som ikke kan bruges til at fremme eller lette en fælles brancheadfærd.

Virksomhederne skal også afholde sig fra enhver form for udveksling af oplysninger af konkurrencemæssig betydning i tilslutning til en sådan tilladt udveksling samt afholde sig fra møder eller anden form for kontakt med henblik på at diskutere betydningen af de udvekslede oplysninger eller den mulige eller sandsynlige reaktion inden for branchen eller blandt individuelle producenter på de pågældende oplysninger.

De nødvendige ændringer af et eventuelt system for udveksling skal være foretaget senest tre måneder efter datoen for meddelelsen af denne beslutning.«

240 Som det fremgår af betragtning 165, blev beslutningens artikel 2 vedtaget med hjemmel i artikel 3, stk. 1, i forordning nr. 17. I henhold til denne bestemmelse kan Kommissionen, når den konstaterer, at der foreligger en overtrædelse af bl.a. traktatens artikel 85, ved en beslutning pålægge de deltagende virksomheder at bringe den konstaterede overtrædelse til ophør.

241 Ifølge fast retspraksis vil anvendelsen af artikel 3, stk. 1, i forordning nr. 17 ikke alene kunne omfatte forbud mod at fortsætte med visse handlinger eller at opretholde en vis praksis eller situation, der er fundet ulovlig (Domstolens dom af 6.3.1974, forenede sager 6/73 og 7/73, Istituto Chemioterapico Italiano og Commercial Solvents mod Kommissionen, Sml. s. 223, præmis 45, og af 6.4. 1995, forenede sager C-241/91 P og C-242/91 P, RTE og ITP mod Kommissionen, Sml. I, s. 743, præmis 90), men tillige mod at udvise en tilsvarende praksis for fremtiden (dommen i sagen Tetra Pak mod Kommissionen, a.st., præmis 220).

- 242 I det omfang anvendelsen af artikel 3, stk. 1, i forordning nr. 17 skal ske under hensyn til arten af den konstaterede overtrædelse, har Kommissionen endvidere beføjelse til at præcisere omfanget af de forpligtelser, der påhviler de berørte virksomheder med henblik på at bringe overtrædelsen til ophør. De byrder, som pålægges virksomhederne, må imidlertid ikke overskride grænserne for, hvad der er rimeligt og nødvendigt for at opfylde det tilsigtede mål, nemlig at sikre, at de regler, som er blevet tilsidesat, overholdes (RTE og ITP-dommen, a.st., præmis 93; jf. i samme retning Rettens domme af 8.6.1995, sag T-7/93, Langnese-Iglo mod Kommissionen, Sml. II, s. 1533, præmis 209, og sag T-9/93, Schöller mod Kommissionen, Sml. II, s. 1611, præmis 163).
- 243 Hvad først angår sagsøgerens argument om, at Kommissionen begik en retlig fejl ved at vedtage beslutningens artikel 2 uden at have taget stilling til, om det af CEPI-Cartonboard anmeldte system for udveksling af oplysninger var foreneligt med artikel 85, bemærkes, at den anmeldelse, som denne sammenslutning foretog den 6. december 1993, vedrørte et nyt system for udveksling af oplysninger, som er forskelligt fra det, Kommissionen undersøgte i beslutningen. Kommissionen kunne derfor ikke i forbindelse med vedtagelsen af den anfægtede beslutnings artikel 2 vurdere lovligheden af det nye system inden for rammerne af denne beslutning. Den var således berettiget til i forbindelse med vedtagelsen af beslutningens artikel 2 alene at undersøge det gamle system for udveksling af oplysninger og tage stilling hertil.
- 244 Efterprøvelsen af, om påbuddet i beslutningens artikel 2, som hævdede af sagsøgeren, er for vidtgående, skal derefter omfatte en undersøgelse af omfanget af de forbud, der herved er meddelt virksomhederne.
- 245 Forbuddet i artikel 2, stk. 1, andet punktum, hvorefter virksomhederne for fremtiden skal afholde sig fra enhver form for aftale eller samordnet praksis, som kan have samme eller tilsvarende formål eller virkning som de overtrædelser, der er konstateret i beslutningens artikel 1, har alene til formål at hindre virksomhederne i at gentage den adfærd, der er konstateret at være ulovlig. Kommissionen har derfor ikke med dette forbud overskredet de beføjelser, den er tillagt i henhold til artikel 3 i forordning nr. 17.

- 246 Artikel 2, stk. 1, litra a), b), og c), har nærmere til formål at forbyde fremtidig udveksling af forretningsmæssige oplysninger.
- 247 Påbuddet i artikel 2, stk. 1, litra a), hvorefter enhver fremtidig udveksling af forretningsmæssige oplysninger, på grundlag af hvilke deltagerne direkte eller indirekte kan få adgang til individuelle oplysninger om konkurrerende virksomheder, fobydes, forudsætter, at Kommissionen i beslutningen har fastslået, at udveksling af sådanne oplysninger er retsstridig i medfør af traktatens artikel 85, stk. 1.
- 248 I denne forbindelse bemærkes, at det ikke fremgår af beslutningens artikel 1, at udveksling af individuelle forretningsmæssige oplysninger i sig selv er en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1.
- 249 Beslutningen fastslår generelt, at virksomhederne har overtrådt traktatbestemmelsen ved at deltage i en aftale og en samordnet praksis, hvorved de bl.a. »udvekslede forretningsmæssige oplysninger om leverancer, priser, midlertidige produktionsstandsninger, ordrebeholdninger, kapacitetsudnyttelsesgrader osv. til støtte for nævnte forholdsregler«.
- 250 Beslutningens konklusion skal imidlertid fortolkes på baggrund af dens betragtninger (Domstolens dom af 16.12.1975, forenede sager 40/73-48/73, 50/73, 54/73, 55/73, 56/73, 111/73, 113/73 og 114/73, Suiker Unie m.fl. mod Kommissionen, Sml. s. 1663, præmis 122). Beslutningens betragtning 134, andet afsnit, er affattet således:

»Producenternes udveksling af normalt fortrolige og følsomme individuelle forretningsmæssige oplysninger på møder afholdt af PG Paperboard (hovedsagelig JMC)

vedrørende ordrebeholdninger, midlertidige produktionsstandsninger og produktionskvoter var åbenbart konkurrencebegrænsende, idet de havde til formål at sikre, at forudsætningerne for gennemførelsen af de aftalte prisinitiativer var så gunstige som muligt ...«

- 251 Da Kommissionen således i beslutningen behørigt har fastslået, at udveksling af individuelle forretningsmæssige oplysninger som sådan udgjorde en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1, opfylder forbuddet mod for fremtiden at udveksle oplysninger af denne art betingelserne for at bringe artikel 3, stk. 1, i forordning nr. 17 i anvendelse.
- 252 Forbuddene mod udveksling af forretningsmæssige oplysninger i beslutningens artikel 2, stk. 1, litra b) og c), skal undersøges i lyset af samme artikels stk. 2, 3 og 4, der underbygger de omhandlede påbud. Det skal således afgøres ud fra konteksten, om, og i bekræftende fald i hvilket omfang Kommissionen har anset udveksling af oplysninger for retsstridig, under hensyn til, at de byrder, der påhviler virksomhederne, skal begrænses til, hvad der er nødvendigt for at sikre, at deres adfærd er lovlig i henhold til traktatens artikel 85, stk. 1.
- 253 Beslutningen må fortolkes således, at Fides-systemet ifølge Kommissionen er i strid med traktatens artikel 85, stk. 1, som følge af, at det fremmede kartellet (beslutningens betragtning 134, tredje afsnit). En sådan fortolkning bekræftes af ordlyden af beslutningens artikel 1, hvoraf det fremgår, at virksomhederne havde udvekslet forretningsmæssige oplysninger »til støtte for nævnte forholdsregler«, der fandtes at være i strid med traktatens artikel 85, stk. 1.
- 254 Omfanget af de forbud, der gælder for fremtiden, som indeholdt i beslutningens artikel 2, stk. 1, litra b) og c), skal bedømmes under hensyn til denne stillingtagen fra Kommissionens side til spørgsmålet om, hvorvidt Fides-systemet er foreneligt med traktatens artikel 85.



- 255 De nævnte forbud er dels ikke begrænset til at omfatte udveksling af individuelle forretningsmæssige oplysninger, men omfatter tillige visse statistiske oplysninger i samlet form [beslutningens artikel 2, stk. 1, litra b), og stk. 2]. Desuden forbyder beslutningens artikel 2, stk. 1, litra b) og c), udveksling af visse statistiske oplysninger for at forebygge, at en mulig konkurrencebegrænsende adfærd fremmes.
- 256 Et sådant forbud går ud over, hvad der er nødvendigt for at sikre, at de regler, som er blevet tilsidesat, overholdes, for så vidt som det er til hinder for, at der udveksles rent statistiske oplysninger, der ikke har karakter af individuelle eller identificerbare oplysninger, med den begrundelse, at oplysningerne kunne anvendes til konkurrencebegrænsende formål. Dels fremgår det ikke af beslutningen, at Kommissionen skulle have anset udveksling af statistiske oplysninger som sådan for at være i strid med traktatens artikel 85, stk. 1. Dels medfører den omstændighed, at et system til udveksling af statistiske oplysninger vil kunne anvendes til konkurrencebegrænsende formål, ikke, at det er i strid med traktatens artikel 85, stk. 1, idet dets konkurrencebegrænsende virkninger i så tilfælde skal fastslås konkret.
- 257 Beslutningens artikel 2, stk. 1-4, vil derfor være at annullere, med undtagelse af følgende passager:

»De i artikel 1 nævnte virksomheder skal øjeblikkeligt bringe den omhandlede overtrædelse til ophør, såfremt dette ikke allerede er sket. De skal for fremtiden i forbindelse med deres aktiviteter i kartonbranchen afholde sig fra enhver form for aftale eller samordnet praksis, som kan have samme eller tilsvarende formål eller virkning, herunder enhver form for udveksling af forretningsmæssige oplysninger:

- a) hvorved deltagerne direkte eller indirekte oplyses om andre individuelle producenters produktion, salg, ordrebeholdninger, kapacitetsudnyttelsesgrader, salgspriser, omkostninger eller markedsføringsplaner.

Enhver ordning til udveksling af almindelige oplysninger, som de indgår, som f.eks. Fides-systemet eller dets efterfølger, skal være udformet på en sådan måde, at den udelukker enhver form for oplysninger, på grundlag af hvilke individuelle producenters adfærd kan identificeres.«

**Påstanden om, at bøden annulleres eller nedsættes**

*A — Anbringendet om en tilsidesættelse af begrundelsespligten i forbindelse med udmålingen af bøderne*

*Parternes argumenter*

258 Sagsøgeren har gjort gældende, at der i beslutningen burde være redegjort for grundlaget for udmålingen af bøderne.

259 De i beslutningens betragtning 167-172 angivne kriterier indeholder ikke en udtømmende fremstilling af de elementer, Kommissionen tog hensyn til ved fastsættelsen af bødernes størrelse. Selv om beslutningen og den af Kommissionen udsendte pressemeddelelse intet indeholder herom, fremgår det af udtalelserne under en pressekonference, som blev afholdt af det medlem af Kommissionen, som er ansvarlig for konkurrencepolitikken, på dagen for vedtagelsen af beslutningen, den 13. juli 1994, at Kommissionen anvendte en bestemt matematisk formel ved fastsættelsen af bødernes størrelse. Kommissionen hævder derfor med urette, at de oplysninger, der blev givet under pressekonferencen, blot gav en »forestilling« om bødens størrelse. Når Kommissionen faktisk anvender en sådan matematisk formel, skal adressaterne orienteres herom i begrundelsen for beslutningen.

- 260 Sagsøgeren har endvidere anført, at beslutningen intet indeholder om den afskrækkende virkning, som ifølge Kommissionen skal have begrundet den store bøde.
- 261 Kommissionen har ifølge sagsøgeren heller ikke i beslutningen i tilstrækkelig grad påvist sammenhængen mellem sagsøgerens situation og de kriterier, der blev lagt til grund for fastsættelsen af bøden.
- 262 Endelig påvirkede Kommissionens undladelse af at redegøre for grundlaget for bødeudmålingen sagsøgerens mulighed for at forsvare sig.
- 263 Kommissionen har anført, at beslutningens betragtning 167-172 indeholder en udtømmende og relevant beskrivelse af de kriterier, der blev anvendt ved udmålingen af bøderne. Lignende kriterier blev anvendt af Retten i polypropylen-sagerne (jf. bl.a. dommen i sagen Rhône-Poulenc mod Kommissionen, a.st.).
- 264 Kommissionen har ikke pligt til at angive den nøjagtige procentsats af omsætningen, som bøden udgør. Det er ikke ønskeligt at oplyse dette tal, bl.a. fordi det ville indebære en risiko for at afsløre forretningshemmeligheder. Desuden er det forhold, at Kommissionen valgte den enkelte virksomheds omsætning som udgangspunkt for beregningen af bøderne, ikke ensbetydende med, at den anvendte en bestemt matematisk formel. I øvrigt ville anvendelse af en matematisk formel kunne tilskynde virksomhederne til at beregne de risici, der er forbundet med en ulovlig adfærd.
- 265 For så vidt angår bøders afskrækkende virkning har Kommissionen anført, at denne virkning er uløseligt forbundet med bøder, og at det derfor ikke er nødvendigt at henvise hertil, hver gang der pålægges en bøde.

*Rettsens bemærkninger*

- 266 Ifølge fast retspraksis har pligten til at begrunde en individuel beslutning til formål at gøre det muligt for Fællesskabets retsinstanser at efterprøve beslutningens lovlighed og at give den berørte de oplysninger, ved hjælp af hvilke det kan fastslås, om der er grundlag for beslutningen, eller om der foreligger en sådan fejl, at den kan anfægtes. Omfanget af begrundelsespligten afhænger af arten af den pågældende retsakt og den sammenhæng, hvori den er vedtaget (jf. f.eks. dommen i sagen Van Megen Sports mod Kommissionen, a.st., præmis 51).
- 267 Omfanget af begrundelsespligten skal, for så vidt angår en beslutning som den foreliggende, hvorved flere virksomheder pålægges bøder for en overtrædelse af de fællesskabsretlige konkurrenceregler, afgøres under hensyn til, at overtrædelsernes grovhed skal fastslås på grundlag af en lang række forhold, herunder bl.a. sagens særlige omstændigheder, dens sammenhæng og bødernes afskrækkende virkning, uden at der er opstillet en bindende eller udtømmende liste over de kriterier, som obligatorisk skal tages i betragtning (Domstolens kendelse af 25.3.1996, sag C-137/95 P, SPO m.fl. mod Kommissionen, Sml. I, s. 1611, præmis 54).
- 268 Ved udmålingen af de enkelte bøder har Kommissionen et vist skøn, og det kan derfor ikke antages, at den er forpligtet til at anvende en bestemt matematisk formel (jf. i samme retning Rettens dom af 6.4.1995, sag T-150/89, Martinelli mod Kommissionen, Sml. II, s. 1165, præmis 59).
- 269 De kriterier, der er lagt til grund ved fastsættelsen af det generelle og det individuelle bødeniveau, fremgår henholdsvis af beslutningens betragtning 168 og 169. I relation til de individuelle bøder har Kommissionen endvidere i beslutningens betragtning 170 anført, at de virksomheder, der havde deltaget i PWG's møder, som udgangspunkt er blevet anset for kartellets »hovedmænd«, mens de øvrige virksomheder er blevet anset for »almindelige medlemmer«. I beslutningens betragtning 171 og 172 hedder der endelig, at Rena og Stora bør pålægges betyde-

ligt mindre bøder som følge af deres aktive samarbejde med Kommissionen, samt at otte andre virksomheder, herunder sagsøgeren, ligeledes er berettiget til en relativt mindre nedsættelse, fordi de i deres svar på meddelelsen af klagepunkter ikke bestred de væsentligste af de faktiske forhold, som Kommissionens klagepunkter støttedes på.

270 Det fremgår af Kommissionens skriftlige indlæg for Retten samt af dens svar på et skriftligt spørgsmål fra Retten, at bøderne blev beregnet på grundlag af den enkelte virksomheds omsætning på Fællesskabets kartonmarked i 1990. Der blev således pålagt bøder, der for »hovedmændene« i kartellet som udgangspunkt var på 9% af virksomhedens individuelle omsætning og på 7,5% for de øvrige virksomheders vedkommende. Kommissionen har endelig taget hensyn til den samarbejdsvilje, som bestemte virksomheder havde udvist under proceduren for Kommissionen. To virksomheder var af denne grund berettiget til en nedsættelse med to tredjedele af bødernes pålydende, mens de øvrige virksomheder var berettigede til en nedsættelse med en tredjedel.

271 Det fremgår endvidere af en tabel, som Kommissionen har fremlagt, og som indeholder oplysninger vedrørende fastsættelsen af de enkelte bøder, at selv om bøderne ikke er blevet fastsat på grundlag af en strengt matematisk anvendelse af de ovenfor anførte kriterier, er der konsekvent taget hensyn hertil ved bødeberegningen.

272 Det fremgår imidlertid ikke af beslutningen, at bøderne er blevet beregnet på grundlag af de enkelte virksomheders omsætning på Fællesskabets kartonmarked i 1990. De anvendte grundsætser på henholdsvis 9% for de virksomheder, der anses for kartellets »hovedmænd« og 7,5% for »almindelige medlemmer«, fremgår heller ikke af beslutningen. Endvidere er de nedsættelser, som Rena og Stora blev indrømmet tillige med otte andre virksomheder, heller ikke nævnt.

- 273 Det bemærkes herefter for det første, at beslutningens betragtning 169-172 indeholder relevante og tilstrækkelige oplysninger om de hensyn, der er lagt til grund ved bedømmelsen af grovheden og varigheden af den overtrædelse, der er begået af den enkelte virksomhed, når henses til beslutningens detaljerede fremstilling af de faktiske omstændigheder, der gøres gældende mod hver enkelt af beslutningens adressater (jf. i samme retning Rettens dom af 24.10.1991, sag T-2/89, Petrofina mod Kommissionen, Sml. II, s. 1087, præmis 264).
- 274 For det andet bemærkes, at Kommissionen, når den skal vurdere grovheden af en overtrædelse med henblik på at fastsætte bødens størrelse, bl.a. skal påse, at den trufne forholdsregel er af afskrækkende karakter, idet den efter fællesskabsretten har pligt til at føre en generel politik med det formål, at virksomhedernes adfærd påvirkes i retning af de i traktaten fastlagte principper (dommen i sagen *Musique Diffusion française m.fl. mod Kommissionen*, a.st., præmis 105 og 106). Det følger heraf, at det er uløseligt forbundet med Kommissionens kompetence til at pålægge bøder, at disse er af afskrækkende karakter, hvorfor Kommissionen ikke havde pligt til at henvise særligt til dette formål i beslutningen.
- 275 For det tredje bemærkes, at når bøderne som i den foreliggende sag udmåles under konsekvent hensyntagen til visse nærmere kriterier, ville en angivelse af de enkelte kriterier i beslutningen give virksomhederne bedre mulighed for at vurdere, dels om Kommissionen har begået fejl ved fastsættelsen af de individuelle bøder, dels om den individuelle bøde er begrundet ud fra de generelt anvendte kriterier. I den foreliggende sag ville den omstændighed, at beslutningen havde indeholdt oplysninger om de relevante kriterier, dvs. den omsætning, der er lagt til grund, referencåret, den anvendte grundsats og bødereduktionssatserne, ikke have medført en indirekte offentliggørelse af den nøjagtige omsætning i de virksomheder, som beslutningen var rettet til, hvorved traktatens artikel 214 kunne være overtrådt. Som Kommissionen selv har anført, er størrelsen af de endelige, individuelle bøder ikke fremkommet på grundlag af en strengt matematisk anvendelse af de anførte kriterier.

- 276 Kommissionen har i øvrigt under retsmødet vedgået, at der ikke var noget til hinder for, at den i beslutningen kunne have anført de kriterier, som den konsekvent havde lagt til grund, og som var blevet offentliggjort under en pressekonference, der fandt sted samme dag, som beslutningen blev vedtaget. I denne forbindelse bemærkes, at det fremgår af fast retspraksis, at begrundelsen for en beslutning skal findes i selve beslutningens tekst, samt at efterfølgende forklaringer fra Kommissionen ikke kan tillægges betydning, medmindre der foreligger særlige omstændigheder (jf. Rettens dom af 2.7.1992, sag T-61/89, Dansk Pelsdyravlerforening mod Kommissionen, Sml. II, s. 1931, præmis 131, og i samme retning Rettens dom af 12.12.1991, sag T-30/89, Hilti mod Kommissionen, Sml. II, s. 1439, præmis 136).
- 277 Uanset disse betragtninger bemærkes, at begrundelsen for bødeudmålingen i beslutningens betragtning 169-172 er mindst lige så detaljeret som begrundelsen i tidligere kommissionsbeslutninger vedrørende lignende overtrædelser. Selv om anbringendet om manglende begrundelse vedrører en ufravigelig retsgrundsætning, havde Fællesskabets retsinstanter ikke, da beslutningen blev vedtaget, kritiseret Kommissionens begrundelsespraksis med hensyn til de bøder, der pålægges. Først ved dom af 6. april 1995 (sag T-148/89, Tréfilunion mod Kommissionen, Sml. II, s. 1063, præmis 142) samt i to andre domme af samme dato (sag T-147/89, Société métallurgique de Normandie mod Kommissionen, Sml. II, s. 1057 — offentliggjort i sammendrag — og sag T-151/89, Société des treillis et panneaux soudés mod Kommissionen, Sml. II, s. 1191 — offentliggjort i sammendrag) understregede Retten for første gang, at det ville være ønskeligt, at virksomhederne kunne få et detaljeret indblik i, hvorledes den bøde, der pålægges dem, er beregnet, således at de kan tage stilling med fuldt kendskab til sagen uden at være forpligtet til at anlægge sag ved Fællesskabets retsinstanter til prøvelse af Kommissionens beslutning.
- 278 Det følger heraf, at når Kommissionen i en beslutning konstaterer, at konkurrencereglerne er blevet overtrådt, og pålægger de virksomheder, der har medvirket, bøder, skal den, hvis den ved bødefastsættelsen konsekvent har taget hensyn til visse grundlæggende omstændigheder, anføre disse i selve beslutningens tekst, således at beslutningens adressater har mulighed for at efterprøve, om bødeniveauet er korrekt, og vurdere, om der eventuelt skulle foreligge forskelsbehandling.

279 Under de særlige omstændigheder, der er nævnt ovenfor i præmis 277, og i betragtning af, at Kommissionen under sagens behandling har vist vilje til at fremlægge alle relevante oplysninger vedrørende bødeberegningen, kan den omstændighed, at bødeberegningen ikke specielt er begrundet i beslutningen i nærværende tilfælde, ikke anses for en sådan tilsidesættelse af begrundelsespligten, at det kan begrunde, at de pålagte bøder annulleres helt eller delvist. Sagsøgeren har endelig ikke godtgjort, at virksomheden blev afskåret fra at udøve sin ret til kontradiktion.

280 Dette anbringende kan derfor ikke tiltrædes.

## B — *Anbringendet om en fejlurdering af LE-rapporten*

### *Parternes argumenter*

281 Sagsøgeren har bestridt, at kartellet »var meget succesfuldt med hensyn til opnåelse af sine mål« (beslutningens betragtning 168, syvende led).

282 Det eneste bevis, som Kommissionen råder over med hensyn til de annoncerede prisstigningers virkninger for faktureringspriserne, er LE-rapporten, hvori der tages hensyn til alle de faktorer, der kan påvirke faktureringspriserne på et marked, der er undergivet konkurrence, såsom efterspørgslens særlige kendetegn og produktionsomkostningerne. I rapporten konkluderes det imidlertid, at faktureringspriserne ikke adskilte sig fra, hvad der ville have været resultatet af fri konkurrence.



- 283 På trods af oplysningerne i LE-rapporten og de oplysninger, sagsøgeren gav i sit svar på meddelelsen af klagepunkter, vedrørende faktureringspriserne for de af Iggesund Paperboard producerede GC-kvaliteter, fokuserede Kommissionen på de annoncerede prisforhøjelser uden at tage hensyn til faktorer, som forklarede stigningerne i faktureringspriserne.
- 284 Desuden tog Kommissionen ikke tilstrækkeligt hensyn til de individuelle forhandlinger med kunderne, som medførte, at faktureringspriserne var betydeligt lavere end listepriiserne.
- 285 Det er ikke korrekt, at de annoncerede priser udgjorde en referencepris for markedet (jf. beslutningens betragtning 21). Selv om der fandt drøftelser sted vedrørende de annoncerede prisstigninger, skete der ikke nogen samordning af faktureringspriserne. De annoncerede priser indgik blot i den forhandlingsproces, der førte til fastsættelsen af de individuelle priser. Desuden er Kommissionens bemærkning om, at listepriiserne samlet var steget med 42%, misvisende.
- 286 Eftersom det ikke lykkedes producenterne at gennemtvinge højere priser end dem, der ville være blevet fastsat af markedskræfterne, må kartellet generelt siges at være mislykket, idet Kommissionen antog, at de andre påståede former for ulovligt samarbejde alene havde til formål at sikre, at prisinitiativerne lykkedes.
- 287 Sagsøgeren har dernæst anført, at beslutningen indeholder fejl i forbindelse med beskrivelsen af udviklingen i faktureringspriserne (jf. beslutningens betragtning 21). De faktiske nettofaktureringspriser i indenlandsk valuta for GC- og GD-kvaliteter steg således med 30% og ikke med 33% i den omhandlede periode, og tallet 19%, som anføres som den gennemsnitlige stigning i faktureringspriserne i ecu, er ligeledes for højt (jf. diagram nr. 10 i LE-rapporten).

- 288 De faktiske indtægter pr. enhed steg ganske vist ca. dobbelt så meget som produktionsomkostningerne i den omhandlede periode, men det undlades i beslutningen at nævne, at der var tale om beskedne stigninger, og at efterspørgslen i samme periode steg med 16%. Desuden er den bruttoavance, der nævnes i beslutningens betragtning 16, ikke tilstrækkelig til at sikre et rimeligt afkast af investeringerne (jf. LE-rapporten, afsnit 5).
- 289 Kommissionen har erindret om, at den ikke har pligt til at påvise, at et kartel har haft virkninger på markedet. I det foreliggende tilfælde havde kartellet imidlertid faktisk sådanne virkninger.
- 290 LE-rapporten bekræfter, at nettofaktureringspriserne steg med ca. en tredjedel fra 1988 til 1991. Det er for fantasifuldt at påstå, at alle Vesteuropas kartonproducenters samordnede indsats ikke bidrog til det opnåede resultat. Desuden anerkendte ophavsmanden til LE-rapporten under høringen for Kommissionen udtrykkeligt, at udviklingen i faktureringspriserne nøje fulgte de annoncerede prisstigninger, hvilket beviser, at kartellet var succesfuldt i så henseende.
- 291 Det forhold, at aftalen vedrørte de annoncerede priser, og at faktureringspriserne blev fastsat på grundlag af forhandlinger mellem producenterne og deres kunder, kan ikke ændre noget ved den konklusion, at kartellet havde virkninger på faktureringspriserne. Den annoncerede pris udgjorde en referencepris for hele markedet, og det er uden betydning, at de store kunder opnåede rabatter eller andre særlige vilkår.

*Retten's bemærkninger*

- 292 Ifølge beslutningens betragtning 168, syvende led, fastsatte Kommissionen det generelle bødeniveau bl.a. under hensyn til, at »kartellet var meget succesfuldt med hensyn til opnåelse af sine mål«. Det er ubestridt, at denne betragtning henviser til virkningerne på markedet af den overtrædelse, der er fastslået i beslutningens artikel 1.
- 293 Ved sin kontrol af Kommissionens skøn med hensyn til virkningerne af overtrædelsen finder Retten, at det er tilstrækkeligt at undersøge dette i relation til virkningerne af det ulovlige samarbejde om priser. Som det også er blevet understreget af sagsøgeren, gør undersøgelsen af virkningerne af det ulovlige samarbejde om priser det nemlig muligt at vurdere kartellets succes generelt, idet det ulovlige samarbejde om produktionsstandsninger og det ulovlige samarbejde om markedsandele havde til formål at sikre, at de samordnede prisinitiativer lykkedes.
- 294 Kommissionen vurderede virkningerne af det ulovlige samarbejde om priser generelt. Selv om det antages, at de individuelle oplysninger, sagsøgeren fremlagde i sit svar på meddelelsen af klagepunkter, som hævdet viser, at det ulovlige samarbejde om priser kun havde mindre betydelige virkninger for sagsøgeren, end de havde på det samlede europæiske kartonmarked, kan sådanne individuelle oplysninger ikke i sig selv anses for tilstrækkelige til at rejse tvivl om Kommissionens skøn.
- 295 Tilsvarende kan det under disse omstændigheder ikke lægges Kommissionen til last, at den ikke særligt undersøgte virkningerne af det ulovlige samarbejde om priser i relation til SBS-kvaliteter, idet salget af disse kvaliteter udgjorde mindre end 10% af det samlede salg af de tre kartontyper, der er omhandlet i beslutningen (jf. beslutningens betragtning 5, femte afsnit).

- 296 Som Kommissionen bekræftede i retsmødet, fremgår det af beslutningen, at der sondres mellem tre forskellige former for virkninger. Kommissionen har yderligere lagt til grund, at producenterne selv, samlet betragtet, anså prisinitiativerne for en succes.
- 297 Den første form for virkninger, som Kommissionen har taget hensyn til, og som ikke bestrides af sagsøgeren, er den omstændighed, at de aftalte prisforhøjelser faktisk blev meddelt kunderne. De nye priser tjente således som reference ved individuelle forhandlinger med kunderne om faktureringspriser (jf. bl.a. beslutningens betragtning 100 og betragtning 101, femte og sjette afsnit). I denne forbindelse modsiger sagsøgeren sig selv ved at bestride, at de annoncerede priser udgjorde en referencepris for markedet, og samtidig indrømme, at der blev taget hensyn til disse priser ved forhandlingerne med kunderne om faktureringspriserne.
- 298 Den anden form for virkninger er den omstændighed, at udviklingen i faktureringspriserne fulgte udviklingen i de annoncerede priser. I denne forbindelse har Kommissionen gjort gældende, at »producenterne [nøjedes] ikke med at annoncere de aftalte prisforhøjelser, men tog også, med få undtagelser, strenge forholdsregler for at sikre, at forhøjelserne blev håndhævet over for kunderne« (beslutningens betragtning 101, første afsnit). Kommissionen har erkendt, at kunderne undertiden opnåede indrømmelser med hensyn til ikrafttrædelsestidspunktet for forhøjelserne, rabatter eller individuelle nedslag, bl.a. ved store ordrer, samt at »den gennemsnitlige nettoforhøjelse, der opnåedes efter rabatter, prisnedslag og andre indrømmelser, altid var mindre end hele den annoncerede forhøjelse« (beslutningens betragtning 102, sidste afsnit). Under henvisning til diagrammerne i LE-rapporten har den gjort gældende, at der i den periode, som beslutningen vedrører, var »en tæt lineær sammenhæng« mellem udviklingen i de annoncerede priser og i faktureringspriserne udtrykt i national valuta eller omregnet til ecu. Kommissionen konkluderer følgende: »De nettoprisstigninger, der blev indført, fulgte nøje de annoncerede prisstigninger, endskønt der forekom en vis tidsforskydning. Rapportens forfatter

indrømmede under den mundtlige høring, at dette var tilfældet for 1988 samt 1989« (beslutningens betragtning 115, andet afsnit).

- 299 Retten tiltræder, at Kommissionen ved sin vurdering af denne anden form for virkninger med rette kunne anse den omstændighed, at der var en lineær sammenhæng mellem udviklingen i de annoncerede priser og faktureringspriserne, som bevis for, at prisinitiativerne fik virkning i denne henseende, hvilket var i overensstemmelse med producenternes mål. Det er ubestridt, at den praksis, der følges på det relevante marked, hvorefter der føres individuelle forhandlinger med kunderne, indebærer, at faktureringspriserne generelt ikke er identiske med de annoncerede priser. Det kan derfor ikke påregnes, at stigningerne i faktureringspriserne er identiske med de annoncerede prisstigninger.
- 300 Med hensyn til den indbyrdes sammenhæng mellem forhøjelserne af de annoncerede priser og faktureringspriserne har Kommissionen med rette henvist til LE-rapporten, der er en analyse af udviklingen i kartonpriserne i den periode, beslutningen omhandler, og som bygger på oplysninger fra en række producenter, bl.a. sagsøgeren selv.
- 301 Tidsmæssigt bekræfter rapporten imidlertid kun til dels, at der var tale om en »tæt lineær sammenhæng«. Gennemgangen af perioden fra 1987 til 1991 omfatter tre særskilte underperioder. Under høringen for Kommissionen refererede LE-rapportens forfatter sine konklusioner således: »Der er ikke nær overensstemmelse, end ikke tidsforskudt, mellem de annoncerede prisforhøjelser og markedspriserne i begyndelsen af undersøgelsesperioden, dvs. fra 1987 til 1988. En sådan overensstemmelse finder man derimod i 1988/1989, hvorefter den ophører og senere opfører sig noget underligt [*oddly*] i perioden 1990/1991« (protokollatet af den mundtlige høring, s. 28). Han oplyste endvidere, at de tidsmæssige forskydninger havde nær sammenhæng med ændringer i efterspørgslen (jf. bl.a. protokollatet af den mundtlige høring, s. 20).

- 302 Forfatterens mundtlige konklusion svarer til analysen i rapporten, bl.a. de sammenlignende diagrammer mellem udviklingen i annoncerede priser og faktureringspriser (LE-rapporten, diagram nr. 10 og 11, s. 29). På grundlag heraf må det fastslås, at Kommissionen kun delvis har ført bevis for, at der fandtes en sådan »tæt lineær sammenhæng«, som påstået.
- 303 Kommissionen oplyste under retsmødet, at den ligeledes havde taget hensyn til en tredje form for virkninger af det ulovlige samarbejde om priser, nemlig at faktureringspriserne var højere, end de ville have været uden det ulovlige samarbejde. Under henvisning til, at planlægningen af tidspunkter og den rækkefølge, hvori prisforhøjelserne skulle meddeles, blev foretaget af PWG, har Kommissionen i beslutningen anført, at »det under sådanne omstændigheder [er] utænkeligt, at den samordnede annoncering af prisforhøjelserne ingen virkning havde på de faktiske prisniveauer« (beslutningens betragtning 136, tredje afsnit). LE-rapporten indeholder (afsnit 3) imidlertid en model for udarbejdelse af prisprognoser på grundlag af objektive markedsvilkår. Det anføres i rapporten, at prisniveauet, bestemt på grundlag af objektive økonomiske forhold i perioden 1975-1991, herunder indbefattet den periode, som beslutningen omfatter, med ubetydelige afvigelser ville have udviklet sig identisk med de faktureringspriser, der anvendtes.
- 304 På trods af de anførte konklusioner giver analysen i rapporten ikke grundlag for at fastslå, at de samordnede prisinitiativer ikke gav producenterne mulighed for at opnå en højere faktureringspris end under en fri konkurrence. Som Kommissionen understregede i retsmødet, er det muligt, at de faktorer, analysen bygger på, påvirkes af det ulovlige samarbejde. Kommissionen har således med rette gjort gældende, at det ulovlige samarbejde f.eks. kunne bevirke, at virksomhedernes incitament til at nedbringe deres omkostninger var begrænset. Derimod har den ikke påvist direkte fejl i LE-rapportens analyse og har heller ikke fremlagt egne økonomiske analyser vedrørende den teoretiske udvikling i faktureringspriserne uden ulovligt samarbejde. Herefter kan dens anbringende om, at faktureringspriserne ville have været lavere, såfremt der ikke havde eksisteret et ulovligt samarbejde mellem producenterne, ikke tiltrædes.

305 Denne tredje form for virkninger af det ulovlige samarbejde om priser er derfor ikke bevist.

306 De ovenfor anførte konstateringer ændres ikke af producenternes subjektive vurdering, som Kommissionen anvender som grundlag for at antage, at kartellet var meget succesfuldt med hensyn til opnåelse af sine mål. Kommissionen har i denne forbindelse henvist til en fortegnelse over dokumenter, som den fremlagde i retsmødet. Selv om det antages, at Kommissionen kunne have underbygget sin opfattelse af, at prisinitiativerne havde succes, med dokumenter, der gav udtryk for visse producenters subjektive opfattelse, må det konstateres, at flere virksomheder, bl.a. sagsøgeren, i retsmødet med rette har henvist til talrige andre sagsakter, der viser producenternes problemer med at gennemføre de aftalte prisforhøjelser. Henset hertil er Kommissionen henvisning til producenternes egne redegørelser ikke tilstrækkelig til at begrunde den slutning, at kartellet var meget succesfuldt med hensyn til opnåelse af sine mål.

307 På grundlag af det således anførte er de af Kommissionen anførte virkninger af overtrædelsen kun delvist bevist. Retten vil tage stilling til betydningen af denne konstatering for bødespørgsmålet, hvor Retten har fuld prøvelsesret, i forbindelse med vurderingen af den konstaterede overtrædelses grovhed (jf. nedenfor, præmis 358).

308 Endelig bemærkes, at de fejl, der ifølge sagsøgeren (jf. ovenfor, præmis 287 og 288) er indeholdt i begrundelsen for beslutningen, selv hvis disse fejl anses for godtgjort, ikke kan påvirke ovenstående konklusioner. Det er derfor ufornuddent at undersøge, om sagsøgerens argumenter på dette punkt er berettigede.

C — *Anbringendet om en fejlvurdering af overtrædelsens grovhed*

309 Anbringendet indeholder to led, som skal behandles særskilt.

*Anbringendets første led om en fejlvurdering af det påståede kartels form og formål*

Parternes argumenter

310 Sagsøgeren har gjort gældende, at Kommissionen med urette anså det påståede kartel for at være det mest alvorlige, som den havde skullet tage stilling til.

311 Selskabet har bestridt påstanden om, at det hørte til JMC's opgaver at fastsætte ensartede priser for visse store kunder (beslutningens betragtning 44).

312 Det har ligeledes bestridt, at det ulovlige samarbejde om priser havde til formål at indføre et system med ensartede priser i Europa. Som anført af Stora, var reducere ringen af prisforskellene mellem de nationale markeder et resultat af markedsvilkårene.

313 Desuden var det ikke PG Paperboard's hovedopgave at organisere markedet, i modsætning til, hvad der hævdes i beslutningen. PG Paperboard varetog adskillige fuldstændig legitime opgaver.



- 314 Kommissionen har henvist til, at den fastslog, at kartellet ikke blot havde indført et veludviklet system for samordnede prisstigninger, men også indeholdt en aftale om fastfrysning af markedsandele og om kontrol med produktionen.
- 315 Kommissionen har dernæst gjort gældende, at de særlige kendetegn, som ifølge sagsøgeren ikke blev konstateret i det foreliggende tilfælde, er vildledende eller underordnede. Under alle omstændigheder er de påståede fejl ubetydelige eller ikke-eksisterende og næppe af en sådan karakter, at de kan ændre vurderingen af overtrædelsens grovhed.
- 316 Kommissionen har endelig anført, at sagsøgerens argument om, at det ikke blev forsøgt at fastsætte ensartede priser i Europa, er en ren påstand, der modsiges af beviserne.

### Rettens bemærkninger

- 317 Sagsøgerens argumentation er uklar, men må forstås således, at det gøres gældende, at den overtrædelse, som selskabet skal have begået, ikke er så grov, som Kommissionen hævder, fordi visse elementer i overtrædelsen ikke er godtgjort. Ifølge sagsøgeren begrundes denne omstændighed en nedsættelse af bøden.
- 318 Kommissionen antog med rette, at sagsøgeren havde overtrådt traktatens artikel 85, stk. 1, ved fra midten af 1986 og i hvert fald til april 1991 at have deltaget i en aftale og samordnet praksis, der startede medio 1986, og som omfattede en række forskellige elementer. Den fastslog i denne forbindelse, at sagsøgeren havde deltaget i et ulovligt samarbejde om priser, et ulovligt samarbejde om produktionsstandsninger og et ulovligt samarbejde om markedsandele.

- 319 Det fremgår af beslutningens betragtning 168, at Kommissionen bl.a. fastsatte det generelle bødeniveau under hensyn til, at »hemmelige aftaler om prisfastsættelse og opdeling af markeder ... efter selve deres beskaffenhed [er] stærkt konkurrencebegrænsende«.
- 320 Sagsøgerens argumenter til støtte for dette led i anbringendet findes ikke at kunne formindske grovheden af de allerede konstaterede overtrædelser og dermed begrunde en nedsættelse af bøden. Under alle omstændigheder kan de ikke tiltrædes.
- 321 For det første er argumentet om, at PG Paperboard udførte legitime aktiviteter, irrelevant, da det har kunnet konstateres, at denne brancheorganisations organer, navnlig PWG og JMC, hovedsagelig havde et konkurrencebegrænsende formål.
- 322 For det andet modsiges påstanden om, at det ikke var blandt JMC's opgaver at fastsætte ensartede priser for de store kunder, af Stora's redegørelser (bilag 39 til meddelelsen af klagepunkter, punkt 14). Endvidere har sagsøgeren ikke bestridt, at bilag 117 og 118 til meddelelsen af klagepunkter, som anført i beslutningen (betragtning 80 og 87), vedrørte JMC-møder. Disse to dokumenter indeholdt netop angivelser af de priser, der skulle anvendes over for forskellige kategorier af kunder alt efter deres størrelse.
- 323 Endelig kan sagsøgeren ikke hævde, at det ulovlige samarbejde om priser ikke sigtede mod at indføre et system med ensartede priser i Europa, når selskabet ikke

bestrider, at de prisstigninger, der blev aftalt inden for PG Paperboard, førte til en reducereing af de oprindelige forskelle mellem de priser, der blev anvendt på de forskellige nationale markeder.

324 Anbringendets første led kan herefter ikke tiltrædes.

*Anbringendets andet led om en fejlbedømmelse for så vidt som det blev antaget, at der var tale om en enkelt overtrædelse*

#### Parternes argumenter

325 Sagsøgeren har bestridt, at alle de i beslutningen kritiserede elementer kan udgøre en enkelt overtrædelse. Visse forbindelser er ikke blevet bevist. Andre er ikke blevet beskrevet tilstrækkelig klart i meddelelsen af klagepunkter. Andre er ulogiske. Endelig bør visse påstande ikke have indflydelse på bøden.

326 Påstandene vedrørende SBS og de annoncerede prisstigninger i 1987 i Det Forenede Kongerige burde ikke være medtaget i beslutningen.

327 I henhold til beslutningen blev der regelmæssigt i Tyskland, Frankrig og Det Forenede Kongerige afholdt nationale møder med henblik på gennemførelse af de inden for PG Paperboard besluttede prisstigninger. Beslutningen indeholder imidlertid ingen beviser for sagsøgerens deltagelse i møderne i Tyskland eller i Frankrig, der påviser ingen forbindelse mellem de nationale møder og PG Paperboard, og beviserne vedrørende møderne i PAA (jf. beslutningens betragtning 94 ff.) og

Association of Cartonboard Manufacturers (herefter »ACBM«, jf. betragtning 98 og 99) i Det Forenede Kongerige blev ikke fortolket korrekt. Desuden nævner beslutningen intet om de møder, der fandt sted i Skandinavien. Kommissionens fejlagtige konstateringer vedrørende de nationale møder har således påvirket bødens størrelse, idet det i betragtning 168 som et af kriterierne for fastsættelsen af det generelle niveau for bøderne nævnes, at der blev afholdt »regelmæssige, institutionaliserede møder«.

328 Sagsøgeren har desuden anført, at Kommissionens konklusion, hvorefter PAA's og ACBM's møder og PG Paperboard's aktiviteter indgik i samme generelle overtrædelse, er et resultat af anvendelsen af teorien om et »fælles mål« (jf. bl.a. dommen i sagen Shell mod Kommissionen, a.st.). Denne teori kan imidlertid kun anvendes i tilfælde, hvor visse beviser mangler, men hvor Kommissionens påstande i øvrigt hviler på håndfaste beviser.

329 Kommissionen har anført, at sagsøgeren udelukkende synes at bestride, at der fandtes de nødvendige forbindelser mellem de forskellige elementer i den enkelte overtrædelse med hensyn til bestemte nationale møder i bestemte lande. Over for sagsøgerens argumenter om, at påstandene vedrørende SBS og prisstigningen i 1987 i Det Forenede Kongerige ikke burde være medtaget i beslutningen, har Kommissionen henvist til sine argumenter vedrørende medtagelsen af SBS i beslutningen og tilføjet, at forbindelsen mellem den nævnte prisstigning og PG Paperboard bevises af et notat, der er nævnt i beslutningens betragtning 75 (bilag 62 til meddelelsen af klagepunkter).

330 Hvad angår de nationale møder vedrørende gennemførelsen af prisinitiativerne foreligger der ifølge Kommissionen tilstrækkelige beviser for, at sådanne møder

fandt sted i Tyskland, Frankrig, Det Forenede Kongerige og Skandinavien. Disse møder var en del af kartellets struktur og må således betragtes som en udbygning heraf.

- 331 Selv hvis det antages, at der ikke var noget bevis for sagsøgerens deltagelse i møderne i Tyskland eller Frankrig, ville vurderingen af kartellets grovhed grundlæggende have været den samme. Kommissionen har herved henvist til de i beslutningens betragtning 168 nævnte kriterier, som i det væsentlige vedrører selve kerne i overtrædelsen.
- 332 For så vidt angår argumenterne vedrørende teorien om et »fælles mål« henviser Kommissionen til beslutningens betragtning 116, som forklarer den fulgte fremgangsmåde.

### Rettens bemærkninger

- 333 Hvad først angår argumentet om, at visse »forbindelser« ikke er beskrevet tilstrækkelig præcist (jf. ovenfor, præmis 325), skal Retten henvise til procesreglementets artikel 44, stk. 1, hvorefter stævningen skal indeholde en kort fremstilling af søgsmålsgrundene. Denne angivelse skal være så klar og præcis, at sagsøgte får mulighed for at tilrettelægge sit forsvar og Retten for at træffe afgørelse i sagen, i givet fald uden andre oplysninger til støtte herfor. Stævningen skal derfor indeholde udtrykkelige angivelser af de grunde, søgsmålet støttes på, mens en rent generel angivelse heraf ikke opfylder kravene i procesreglementet (Rettens dom af 12.1.1995, sag T-102/92, Viho mod Kommissionen, Sml. II, s. 17, præmis 68). Tilsvarende krav gælder, når et argument fremføres til støtte for et anbringende.

- 334 I det foreliggende tilfælde er det omhandlede argument formuleret for upræcist til, at Retten kan fastlægge dets egentlige indhold. Argumentet må derfor afvises fra realitetsbehandling.
- 335 Sagsøgerens argument om, at påstandene vedrørende SBS og de annoncerede prisstigninger i januar 1987 i Det Forenede Kongerige ikke burde være medtaget i beslutningen, må forkastes. Det skal hertil blot bemærkes, at Kommissionen med rette anså SBS-kvaliteter for at indgå i kartellet (jf. ovenfor, præmis 228), og at varigheden af den overtrædelse, der blev lagt sagsøgeren til last, var tilstrækkelig godtgjort (jf. ovenfor, præmis 173 ff.).
- 336 Argumenterne om, at der ikke foreligger beviser for, at der blev afholdt nationale møder vedrørende gennemførelsen af de i PG Paperboard truffne beslutninger, og at der ikke foreligger beviser for forbindelser mellem de nævnte møder og PG Paperboard's aktiviteter, kan ikke føre til en annullation af beslutningens artikel 1. Kommissionen antog nemlig med rette, at sagsøgeren havde overtrådt traktatens artikel 85, stk. 1, ved som medlem af PWG at have deltaget i et ulovligt samarbejde om priser, et ulovligt samarbejde om produktionsstandsninger og et ulovligt samarbejde om markedsandele.
- 337 Det følger heraf, at sagsøgerens argumentation kun kan sigte mod en nedsættelse af bøden.
- 338 Det skal derfor undersøges, om Kommissionen tog hensyn til disse nationale møder, da den vurderede grovheden af den begåede overtrædelse.

339 Ifølge beslutningens betragtning 168, femte led, lagde Kommissionen bl.a. til grund, at »kartellet blev drevet i form af et system med regelmæssige, institutionaliserede møder, som havde til formål at regulere markedet for karton i EF i de mindste enkeltheder«.

340 Denne betragtning vedrører i det væsentlige møderne i PG Paperboard's organer.

341 Det hedder således i beslutningens betragtning 91, andet og tredje afsnit:

»Det vides ikke, hvorvidt der, foruden nationale udvalgsmøder som forberedelse til arbejdet i Det Økonomiske Udvalg ..., fandtes et institutionaliseret system for hele Europa for regelmæssige lokale møder i hvert af landene med henblik på at gennemføre de forhøjelser, der tidligere var blevet aftalt for de enkelte nationale markeder inden for EF.

Men dette var helt klart tilfældet på adskillige af de vigtige nationale markeder, [nemlig markederne i Tyskland, Frankrig og Det Forenede Kongerige].«

342 Under disse omstændigheder må det konstateres, at det forhold, at nationale møder udgjorde en udbygning af det ulovlige samarbejde mellem PG Paperboard's medlemmer i flere medlemsstater, ikke har kunnet påvirke vurderingen af overtrædelsens grovhed mærkbart.

343 Anbringendets andet led kan derfor ikke tiltrædes.

344 Anbringendet må herefter i det hele forkastes.

D — *Anbringendet om, at bøden er uforholdsmæssig høj**Parternes argumenter*

- 345 Sagsøgeren har understreget, at det medlem af Kommissionen, der er ansvarlig for konkurrencepolitikken, under pressekonferencen den 13. juli 1994 udtalte, at bøderne nærmede sig det loft, der er fastsat i artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17. Hverken grovheden eller varigheden af den påståede overtrædelse kan imidlertid efter sagsøgerens opfattelse begrunde dette høje niveau.
- 346 Kommissionen har allerede opdaget grovere overtrædelser end den her omhandlede. En sammenligning mellem beslutningen og den beslutning, der var genstand for den ovennævnte dom i sagen Tetra Pak mod Kommissionen, viser, at den i sidstnævnte sag konstaterede overtrædelse var grovere og af længere varighed.
- 347 Endvidere har Kommissionen ifølge sagsøgeren allerede været stillet over for overtrædelser af en betydelig længere varighed end den i beslutningen konstaterede, og den kan, i modsætning til hvad den har anført i svarskriftet, ikke tage hensyn til, at overtrædelsen fandt sted på ubestemt tid. Kommissionens fremgangsmåde er uforenelig med artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17, idet der kun kan tages hensyn til de konstaterede overtrædelsers faktiske varighed.
- 348 Desuden angiver beslutningen ikke grundene til, at bødeniveauet blev sat op i forhold til bødeniveauet i forbindelse med Kommissionens tidligere beslutninger. Det må derfor efter sagsøgerens opfattelse konkluderes, at de i beslutningen anførte kriterier ikke kan begrunde bødens størrelse.



- 349 Kommissionen har anført, at den bøde, der blev pålagt sagsøgeren, svarer til ca. 9% af selskabets omsætning på kartonmarkedet i Fællesskabet i 1990. Sagsøgeren har ikke ført noget bevis for, at bøden skulle være tæt på det loft på 10% af den samlede omsætning, der er fastsat i artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17. Kommissionen gav udtryk for, at overtrædelsen var særlig grov, men den hævdede på intet tidspunkt, at der var tale om den groveste overtrædelse, der nogensinde var blevet opdaget. Endelig kan Kommissionen til enhver tid forhøje det generelle niveau for bøder for at sikre deres afskrækkende virkning.
- 350 Kommissionen har aldrig hævdet, at den har sat det generelle bødeniveau op. Den bøde, der blev pålagt sagsøgeren, ligger ikke væsentligt over niveauet for de bøder, der blev pålagt hovedmændene i Kommissionens beslutning 86/398/EØF af 23. april 1986 vedrørende en procedure i henhold til EØF-traktatens artikel 85 (IV/31.149 — Polypropylen, EFT L 230, s. 1, herefter »polypropylen-beslutningen«). Det ville under alle omstændigheder ikke have været nødvendigt at nævne en eventuel forhøjelse af det generelle bødeniveau i beslutningen.
- 351 Kommissionen har endelig i relation til overtrædelsens varighed anført, at den omstændighed, at en overtrædelse som den her omhandlede opdages hurtigt, ikke medfører, at overtrædelsen i sig selv bliver mindre grov. Dette er ikke ensbetydende med, at Kommissionen pålagde sagsøgeren en bøde for et tidsrum, der ligger efter beslutningen (jf. beslutningens betragtning 167).

### *Retten bemærkninger*

- 352 I medfør af artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17 kan Kommissionen ved beslutning pålægge virksomheder, der forsætligt eller uagtsomt overtræder bestemmelserne i traktatens artikel 85, stk. 1, bøder på mindst 1 000 og højst 1 000 000 ECU, idet

sidstnævnte beløb dog kan forhøjes til 10% af omsætningen i det sidste regnskabsår i hver af de virksomheder, som har medvirket ved overtrædelsen. Ved fastsættelsen af bødens størrelse skal der tages hensyn til både overtrædelsens grovhed og dens varighed. Som tidligere nævnt, fremgår det af Domstolens praksis, at overtrædelsernes grovhed skal fastslås på grundlag af en lang række forhold, herunder bl.a. sagens særlige omstændigheder, dens sammenhæng og bødernes afskrækkende virkning, uden at der er opstillet en bindende eller udtømmende liste over de kriterier, som obligatorisk skal tages i betragtning (kendelsen i sagen SPO m.fl. mod Kommissionen, a.st., præmis 54).

353 I den foreliggende sag har Kommissionen fastsat det generelle bødeniveau under hensyn til overtrædelsens varighed (beslutningens betragtning 167) samt ud fra følgende overvejelser (betragtning 168):

»— Hemmelige aftaler om prisfastsættelse og opdeling af markeder er efter selve deres beskaffenhed stærkt konkurrencebegrænsende.

— Kartellet dækkede stort set hele Fællesskabets område.

— EF-markedet for karton er en betydningsfuld industrisektor, der repræsenterer indtil 2,5 mia. ECU hvert år.

— De virksomheder, der deltog i overtrædelsen, tegner sig for stort set hele markedet.

— Kartellet blev drevet i form af et system med regelmæssige, institutionaliserede møder, som havde til formål at regulere markedet for karton i EF i de mindste enkeltheder.

- Der blev taget omhyggelige skridt til at skjule den sande beskaffenhed og det sande omfang af de hemmelige aftaler (manglen på officielle mødereferater eller dokumentation vedrørende PWG og JMC; deltagerne blev tilskyndet til ikke at tage referat; tidspunkterne for og rækkefølgen, i hvilken prisstigningerne blev annonceret, blev iscenesat, således at man var i stand til at hævde, at man blot 'fulgte efter', osv.).
- Kartellet var meget succesfuldt med hensyn til opnåelse af sine mål.«

354 Endvidere bemærkes, at det er ubestridt, at der blev pålagt bøder, der for »hovedmændene« i kartellet var på 9% af omsætningen på kartonmarkedet i Fællesskabet i 1990 i de virksomheder, beslutningen var rettet til, og på 7,5% for de »almindelige medlemmers« vedkommende.

355 Det understreges for det første, at Kommissionen ved fastlæggelsen af det generelle bødeniveau kan tage hensyn til, at åbenbare overtrædelser af Fællesskabets konkurrenceregler fortsat er relativt hyppige, hvorfor den har adgang til at forhøje niveauet for bøder for at forstærke deres forebyggende virkning. Den omstændighed, at Kommissionen tidligere har pålagt bøder af en bestemt størrelsesorden i tilfælde af visse typer overtrædelser, kan ikke berøve den mulighed for at forhøje dette niveau inden for de i forordning nr. 17 angivne rammer, hvis det er nødvendigt for at gennemføre Fællesskabets konkurrencepolitik (jf. bl.a. dommen i sagen *Musique Diffusion française m.fl. mod Kommissionen*, a.st., præmis 105-108, og *Rettens dom af 10.3.1992, sag T-13/89, ICI mod Kommissionen*, Sml. II, s. 1021, præmis 385).

356 Kommissionen har for det andet med rette hævdet, at der som følge af sagens særlige omstændigheder ikke kan foretages en umiddelbar sammenligning mellem det

generelle bødeniveau i denne beslutning og det bødeniveau, Kommissionen har anvendt i sin hidtidige beslutningspraksis, herunder navnlig i polypropylen-beslutningen, som efter Kommissionens egen opfattelse er den, der bedst kan sammenlignes med den foreliggende sag. Til forskel fra polypropylen-beslutningen er der i den foreliggende sag generelt ikke taget hensyn til formildende omstændigheder ved fastsættelsen af det generelle bødeniveau. De forholdsregler, der blev truffet med henblik på at skjule det ulovlige samarbejde, viser, at virksomhederne fuldt ud var vidende om, at deres adfærd var ulovlig. Kommissionen kunne derfor tillægge disse foranstaltninger betydning ved sin vurdering af overtrædelsens grovhed, idet de må anses for en særlig skærpende omstændighed ved overtrædelsen, der karakteriserer denne i forhold til de overtrædelser, som Kommissionen tidligere har fastslået.

357 Retten lægger for det tredje vægt på, at overtrædelsen af traktatens artikel 85, stk. 1, var langvarig og åbenbar, uanset den advarsel, der må antages at ligge i Kommissionen hidtidige beslutningspraksis, herunder polypropylen-beslutningen. Det bemærkes i denne forbindelse, at der ikke er noget grundlag for at antage, at Kommissionen, i modsætning til hvad der gives udtryk for i betragtning 167, ved fastsættelsen af bødeniveauet tog hensyn til en længere varighed af overtrædelsen end den i beslutningens artikel 1 fastlagte.

358 Af disse grunde finder Retten, at de kriterier, der er anført i beslutningens betragtning 168, kan begrunde det generelle bødeniveau, som Kommissionen har fastsat. Retten har ganske vist fastslået, at virkningerne af det ulovlige samarbejde om priser, som Kommissionen har taget i betragtning ved den generelle bødeudmåling, kun delvis er bevist. Når henses til de ovenfor anførte betragtninger, er dette forhold imidlertid ikke af væsentlig betydning ved bedømmelsen af overtrædelsens grovhed. Den omstændighed, at virksomhederne faktisk annoncerede de aftalte prisforhøjelser, og at de annoncerede priser dannede grundlag for fastsættelsen af de individuelle faktureringspriser, er i sig selv tilstrækkelig til at fastslå, at såvel formålet med som virkningen af det ulovlige samarbejde om priser var at skabe en alvorlig konkurrencebegrænsning. Retten, der har fuld prøvelsesret, finder derfor ikke, at der er grundlag for en nedsættelse af det generelle bødeniveau, som Kom-

missionen har fastsat, når henses til de virkninger af overtrædelsen, der er konstateret.

359 Kommissionen kan endelig ikke ved fastsættelsen af det generelle bødeniveau i denne sag anses for at have fraveget sin hidtidige beslutningspraksis i et sådant omfang, at den skulle have begrundet sin vurdering af overtrædelsens grovhed nærmere (jf. bl.a. Domstolens dom af 26.11.1975, sag 73/74, Groupement des fabricants de papiers peints de Belgique m.fl. mod Kommissionen, Sml. s. 1491, præmis 31).

360 Dette anbringende kan derfor ikke tiltrædes.

### *E — Anbringendet om en fejlvurdering af Iggesund Paperboard's rolle*

#### *Parternes argumenter*

361 Sagsøgeren har for det første gjort glædende, at selskabet fejlagtigt blev betegnet som »hovedmand« i kartellet. Der deltog kun repræsentanter for Iggesund Paperboard i enkelte af PG Paperboard's organers møder, og de fungerede aldrig som formand for disse organer.

362 Iggesund Paperboard deltog ikke i nogen møder i PWG før slutningen af november 1989. Det må derfor være Kommissionen, der skal bevise, at Iggesunds Bruk eller TBM deltog inden da. Desuden deltog der ingen repræsentant fra Iggesund Paperboard i PWG's møder den 6. februar 1990, den 12. april 1991, den 27. maj 1991 og den 5. juni 1991. Selskabet deltog således kun i fem af de ni PWG-møder, der blev afholdt efter november 1989.

- 363 Stora's udtalelser om, at TBM deltog i møderne i PWG fra tidspunktet for dette organs oprettelse, er ikke pålidelige. Kommissionen tog således i strid med billighedsprincippet og proportionalitetsprincippet ikke tilstrækkeligt hensyn til, at Iggesund Paperboard kun lejlighedsvis havde deltaget i PWG's møder fra november 1989.
- 364 For så vidt angår JMC har sagsøgeren anført, at Iggesund Paperboard, i modsætning til hvad der fremgår af tabel 4 i bilagene til beslutningen, ikke deltog i møderne den 6. og 7. september 1989.
- 365 Hvad angår Iggesunds Bruk har sagsøgeren henvist til, at denne fabrik hovedsagelig producerede SBS-kvaliteter, idet den altid har lagt mindre vægt på sin produktion af GC-karton af høj kvalitet. Dette forklarer, hvorfor den på intet tidspunkt deltog mere end lejlighedsvis i PG Paperboard's organers møder, og at den ikke var medlem af PG Paperboard efter 1985. Iggesunds Bruk deltog således før november 1988, med undtagelse af PG Paperboard's generalforsamlinger, kun i ni ud af PC's tyve møder og i fire ud af DØU's atten møder.
- 366 For det andet er der ifølge sagsøgeren intet grundlag for at hævde, at selskabets produktionsstandsninger var resultat af en samordning. Iggesunds Bruk's fabrik var sædvanligvis lukket om efteråret af tekniske grunde. I 1990 blev den sædvanlige lukning imidlertid udsat, fordi Iggesunds Bruk producerede rekordmængder i løbet af de sidste fire måneder af 1990 og de første fire måneder af 1991. På fabrikken i Workington blev produktionen kun standset i tilfælde af begrænsede ordrer.
- 367 Kommissionen har understreget, at det er deltagerne i PWG's møder, der blev betragtet som »hovedmænd« i kartellet. Spørgsmålet om, hvorvidt Iggesund Paperboard's repræsentant var blandt organernes formænd, er derfor irrelevant. TBM og senere Iggesund Paperboard deltog i møder i alle PG Paperboard's orga-

ner, herunder PWG. Sagsøgerens argumentation vedrørende Iggesunds Bruk's rolle før 1988 er herefter irrelevant.

- 368 Sagsøgerens påstande vedrørende produktionsstandsninger med hensyn til SBS-kvaliteter er uden enhver relevans, eftersom Kommissionen aldrig har hævdet, at der fandtes en særskilt produktionsstandsningsordning i relation til SBS-kvaliteter. Desuden var der stor efterspørgsel på SBS-kvaliteter i hele den omhandlede periode, og det var derfor ikke nødvendigt at standse produktionen heraf.
- 369 Kommissionen har endelig anført, at argumentet om, at fabrikken i Workington kun standsede produktionen i tilfælde af begrænsede ordrer, ikke er overbevisende, idet produktionsstandsninger kun er nødvendige under sådanne omstændigheder.

### *Rettens bemærkninger*

- 370 Det fremgår af Rettens bemærkninger vedrørende sagsøgerens anbringender til støtte for påstanden om annullation af beslutningen, at karakteren af PWG's funktioner, således som de er beskrevet i beslutningen, er blevet godtgjort af Kommissionen.
- 371 Kommissionen har således med føje kunnet lægge til grund, at de virksomheder, der deltog i organets møder, måtte anses for »hovedmænd« i den konstaterede overtrædelse, og at de derfor måtte bære et særligt ansvar (jf. beslutningens betragtning 170, første afsnit).

- 372 Det er ubestridt, at Iggesund Paperboard deltog i PWG's møder fra november 1989. Sagsøgerens argument om, at Iggesund Paperboard kun deltog lejlighedsvis i PWG's møder, kan ikke tiltrædes. Det fremgår nemlig af tabel 2 i bilagene til beslutningen, at Iggesund Paperboard deltog i fem af de syv møder, der blev afholdt i perioden fra november 1989 til april 1991, hvor Kommissionen i medfør af artikel 14, stk. 3, i forordning nr. 17 foretog samtidige uanmeldte undersøgelser hos et antal virksomheder og brancheorganisationer inden for kartonsektoren.
- 373 For så vidt angår perioden fra midten af 1986 til november 1989 har Stora udtalt følgende: »Endnu en producent var repræsenteret i PWG: Fabrikken 'UK Workington' var repræsenteret i PWG fra dette organs oprettelse. Workington-fabrikken blev købt af Iggesund/MoDo« (bilag 37 til meddelelsen af klagepunkter, s. 2). I et svar fra Iggesund Paperboard (Workington) Ltd af 20 august 1991 på en begæring om oplysninger anføres det desuden (s. 12) i relation til TBM/Iggesund Paperboard (Workington) Ltd's deltagelse i PWG's møder: »Vi går ud fra, at hr. P. L. Herring deltog i nogle af eller alle disse møder.«
- 374 Da Iggesund Paperboard (Workington) Ltd i sit ovennævnte svar selv gik ud fra, at P. L. Herring havde deltaget i PWG's møder på vegne af TBM/Iggesund Paperboard (Workington) Ltd, var det under disse omstændigheder berettiget, at Kommissionen baserede sig på Stora's udtalelser om, at Workington-fabrikken havde været repræsenteret i PWG siden dette organs oprettelse.
- 375 Retten har allerede fastslået, at Kommissionen med føje rettede beslutningen til sagsøgeren for så vidt angår de overtrædelser, der var begået af selskaberne Iggesund Paperboard, Iggesund Paperboard (Workington) Ltd og TBM. Det var derfor med rette, at sagsøgeren, som deltog i PWG's møder i hele den periode,



hvor overtrædelsen fandt sted, blev betragtet som en af »hovedmændene« i overtrædelsen. Det er i denne sammenhæng irrelevante, at Iggesunds Bruk ikke deltog i PWG's møder.

376 Det findes endelig godtgjort, at sagsøgeren deltog i et ulovligt samarbejde om produktionsstandsninger, og at selskabet endog faktisk standsede produktionen på Workington-fabrikken, da produktionskapaciteten fra og med 1990 steg, og efterspørgslen faldt (jf. ovenfor, præmis 145, 146 og 147). Sagsøgerens argument om, at selskabet ikke foretog produktionsstandsninger på Iggesunds Bruk's fabrik, fordi efterspørgslen af SBS-kvaliteter var stor i hele den af beslutningen dækkede periode, kan ikke tillægges betydning. Kommissionen har nemlig aldrig gjort gældende, at det ulovlige samarbejde om produktionsstandsninger indebar, at de virksomheder, der deltog i dette ulovlige samarbejde, skulle standse produktionen, når efterspørgslen var stor.

377 Dette anbringende kan herefter ikke tiltrædes.

#### F — *Anbringendet om en tilsidesættelse af ligebehandlingsprincippet*

##### *Parternes argumenter*

378 Anbringendet omfatter to led.

379 Med det første led gør sagsøgeren gældende, at den bøde, der blev pålagt selskabet, er urimeligt høj i forhold til de bøder, der blev pålagt de virksomheder, der ikke bestred de væsentligste faktiske forhold. Denne sondring mellem disse to grupper af virksomheder er uklar, da den ikke er baseret på nogen regler eller på en politik, der tidligere var blevet annonceret af Kommissionen.

- 380 Den blotte undladelse af at bestride de forhold, Kommissionen lagde til grund, kan ikke begrunde den pågældende sontring, idet en sådan adfærd ikke er udtryk for samarbejdsvilje i henhold til retspraksis. Kommissionen har i alle tilfælde pligt til at bevise de faktiske forhold, der lægges til grund, uanset om disse eventuelt ikke måtte være bestridt af bestemte virksomheder. Selv en udtrykkelig anerkendelse fra visse virksomheders side kan ikke bruges som bevis for de faktiske forhold over for virksomheder, som ikke anerkender rigtigheden heraf. De virksomheder, som meddelelsen af klagepunkter rettes til, skal kunne svare på de påstande, Kommissionen fremfører i meddelelsen, uden at risikere at blive straffet herfor med en højere bøde (eller med en mindre nedsættelse af bøden).
- 381 Den af Kommissionen foretagne sontring udgør derfor ifølge sagsøgeren en tilsi-desættelse af retten til kontradiktion, af rimelighedsprincippet, af princippet om overholdelse af procedurereglerne og af formodningen om uskyldighed.
- 382 Sagsøgeren har endvidere anført, at selv om Kommissionen måtte have været berettiget til at straffe sagsøgeren hårdere end de virksomheder, der ikke bestred de væsentligste faktiske forhold, er forhøjelsen af sagsøgerens bøde med 50% urimelig og uforholdsmæssig. I dommen i sagen ICI mod Kommissionen, a.st., fandt Retten det således i forbindelse med udøvelsen af sin fulde prøvelsesret rimeligt at nedsætte den bøde, der var pålagt en virksomhed, som havde samarbejdet fuldt ud med Kommissionen, med ca. 20%.
- 383 Med anbringendets andet led gør sagsøgeren gældende, at selskabets bøde er urimeligt høj i forhold til de bøder, der blev pålagt de virksomheder, som blev anset for at have hjulpet Kommissionen aktivt (Rena og Stora). Målt i procent af omsætningen er selskabets bøde tre gange større end dem, der blev pålagt Rena og Stora. Denne forskel er urimelig stor og diskriminerende.

- 384 Beslutningen indeholder ingen tilstrækkelig begrundelse for denne væsentlige nedsættelse af bøderne (jf. beslutningens betragtning 172). Desuden fremgår det af dommen i sagen ICI mod Kommissionen, at et aktivt samarbejde kun begrunder en lille forskel i behandlingen.
- 385 De nedsættelser, der blev givet Rena og Stora, kan også udgøre magtfordrejning, da ikke alle virksomhederne nødvendigvis rådede over de nødvendige oplysninger til at kunne hjælpe Kommissionen aktivt.
- 386 Det er desuden efter sagsøgerens opfattelse tvivlsomt, om Kommissionen er berettiget til at erhverve oplysninger til gengæld for en bødenedsættelse. I det foreliggende tilfælde har Kommissionen gennem det medlem, der er ansvarlig for konkurrencepolitikken, anerkendt, at den ikke kunne have godtgjort kartellets eksistens uden oplysningerne fra Stora. Hvis virksomhederne således får et økonomisk incitament til at give Kommissionen oplysninger, som Kommissionen ikke kan afkræve dem (jf. Domstolens domme af 18.10.1989, henholdsvis sag 374/87, Orkem mod Kommissionen, Sml. s. 3283, og sag 27/88, Solvay mod Kommissionen, Sml. s. 3355, summarisk offentliggørelse), kan det ikke udelukkes, at visse virksomheder med henblik på at opnå den størst mulige økonomiske fordel vil være lidt for ivrige med deres tilståelser for at få deres erklæringer til at fremstå som mere troværdige.
- 387 Sagsøgeren har endelig anført, at Stora's samarbejde ikke var spontant, idet selskabet først samarbejdede efter kontrolundersøgelserne i medfør af artikel 14 i forordning nr. 17 og Kommissionens skriftlige spørgsmål vedrørende PG Paperboard.
- 388 Kommissionen har i relation til anbringendets første led anført, at den omstændighed, at visse virksomheder i det væsentlige anerkendte de faktiske forhold, der blev

foreholdt dem, gjorde Kommissionens opgave lettere og derfor bør betragtes som en form for samarbejde, der begrundes en bødenedsættelse (dommen i sagen ICI mod Kommissionen, a.st., præmis 393).

389 I modsætning til hvad sagsøgeren har gjort gældende, er selskabet ikke blevet straffet for ikke at have samarbejdet. Det er de virksomheder, der faktisk anerkendte overtrædelsen, som fik deres bøde nedsat med en tredjedel. Der er intet grundlag for at anse disse nedsættelser for at være for store. Under alle omstændigheder kan Retten, hvis den måtte finde, at den nedsættelse, der blev givet visse virksomheder, var for stor, som led i udøvelsen af sin fulde prøvelsesret forhøje de pågældende bøder.

390 Endelig savner sagsøgerens argument om en påstået diskriminering af de virksomheder, der ikke råder over dokumenter, ethvert grundlag.

391 For så vidt angår anbringendets andet led er Kommissionen af den opfattelse, at dens holdning i forhold til Rena og Stora var fuldt berettiget.

392 Navnlig Stora fremkom spontant med en detaljeret redegørelse for kartellets funktion. Sagsøgerens påstand om, at virksomhederne kan blive fristet til at overdrive i deres beskrivelse af konkurrenternes ulovlige adfærd for at opnå betydelige bødenedsættelser, er grundløs. Kommissionen skal ganske vist foretage en grundig undersøgelse af de beviser, der leveres af medlemmerne af et kartel, men dette betyder ikke, at den ikke kan tage hensyn til et oprigtigt og fuldstændigt samarbejde.

*Retten's bemærkninger*

- 393 For så vidt angår anbringendets første led bemærkes, at sagsøgeren under den administrative procedure for Kommissionen anerkendte, at selskabet havde deltaget i et ulovligt samarbejde om de annoncerede prisstigninger for GC-kvaliteter, men i øvrigt bestred sin deltagelse i den påståede overtrædelse.
- 394 Kommissionen har med rette antaget, at dette svar ikke kunne berettige til, at der indrømmedes sagsøgeren en nedsættelse af bøden som følge af samarbejde under den administrative procedure. En bødenedsættelse, der ydes med denne begrundelse, er kun berettiget, såfremt adfærden har bevirket, at Kommissionens vanskeligheder i forbindelse med at konstatere en overtrædelse og med i givet fald at bringe denne til ophør mindskes (jf. dommen i sagen ICI mod Kommissionen, a.st., præmis 393).
- 395 En virksomhed, der udtrykkeligt erklærer, at den ikke bestrider de faktiske forhold, som Kommissionen lægger vægt på over for den, kan antages at have bidraget til at lette Kommissionens opgave med hensyn til konstatering og bekæmpelse af overtrædelser af Fællesskabets konkurrenceregler. I beslutninger, hvori Kommissionen konstaterer en overtrædelse af disse regler, har Kommissionen adgang til at betragte en sådan adfærd som udtryk for en vedgåelse af de faktiske forhold og dermed som et bevis for rigtigheden af de anførte påstande. En sådan adfærd kan følgelig begrunde en nedsættelse af bøden.
- 396 Forholdet er et andet, når en virksomhed undlader at svare på meddelelsen af klagepunkter, blot erklærer, at man ikke ønsker at tage stilling til de faktiske forhold, som Kommissionen har lagt vægt på heri, eller, som sagsøgeren, bestrider de væsentligste af disse forhold. Med en sådan holdning under den administrative

procedure bidrager virksomheden ikke til at lette Kommissionens opgaver med hensyn til konstatering og bekæmpelse af overtrædelser af Fællesskabets konkurrenceregler.

- 397 Når Kommissionen som i beslutningens betragtning 172, første afsnit, oplyser, at den har nedsat bøderne til de virksomheder, der ikke i deres svar på meddelelsen af klagepunkter har bestridt de væsentligste af de faktiske forhold, som Kommissionen lagde vægt på over for dem, må det konstateres, at disse bødenedsættelser kun kan anses for lovlige, i det omfang de pågældende virksomheder udtrykkeligt har erklæret, at de ikke bestred de anførte forhold. Det skal herved bemærkes, at Kommissionen ikke overskred grænserne for det skøn, der tilkommer den i forbindelse med bødeudmålingen, da den nedsatte disse virksomheders bøder med en tredjedel.
- 398 Selv om det antages, at Kommissionen havde anvendt et ulovligt kriterium i relation til de virksomheder, der ikke udtrykkeligt havde erklæret, at de ikke bestred de faktiske forhold, bemærkes, at overholdelse af ligebehandlingsprincippet må ses i sammenhæng med overholdelsen af legalitetsprincippet, hvorefter ingen til egen fordel kan påberåbe sig en ulovlighed, der er begået til fordel for andre (jf. eksempelvis Domstolens dom af 4.7.1985, sag 134/84, Williams mod Revisionsretten, Sml. s. 2225, præmis 14). I det omfang sagsøgeren med sin argumentation netop søger at opnå, at der uretmæssigt indrømmes virksomheden en bødenedsættelse, kan anbringendets første led ikke tiltrædes.
- 399 For så vidt angår anbringendets andet led bemærkes, at Rena og Stora fik nedsat deres bøder med to tredjedele som følge af deres aktive samarbejde med Kommissionen under den administrative procedure (jf. beslutningens betragtning 171). Med henvisningen til disse virksomheders aktive samarbejde under den administrative procedure angiver beslutningen i tilstrækkeligt omfang grundene til, at der blev foretaget en væsentlig nedsættelse af de bøder, der blev pålagt disse to virksomheder.

- 400 Det skal understreges, at sagsøgeren selv havde kunnet opnå en bødenedsættelse ved at samarbejde aktivt med Kommissionen. Eftersom selskabets deltagelse i overtrædelsen er blevet godtgjort, kan dets argument om, at det ikke havde de nødvendige oplysninger til at hjælpe Kommissionen aktivt, kun forkastes.
- 401 For så vidt som sagsøgeren gør gældende, at selskabets bøde er urimeligt stor i forhold til den, der blev pålagt Stora, bemærkes, at Stora har afgivet redegørelser til Kommissionen, der indeholder en meget nøje beskrivelse af overtrædelsens art og genstand, de forskellige organers opgaver i PG Paperboard og de enkelte producenters medvirken i overtrædelsen. Med disse redegørelser har Stora givet oplysninger, der går langt ud over, hvad Kommissionen kunne have krævet i henhold til artikel 11 i forordning nr. 17. Selv om Kommissionen i beslutningen har erklæret at have beviser, der bekræfter oplysningerne i Stora's redegørelser (beslutningens betragtning 112 og 113), fremgår det klart, at Stora's redegørelser er det vigtigste bevis for overtrædelsen. Uden disse redegørelser havde Kommissionen i hvert fald haft langt større vanskeligheder ved at konstatere den overtrædelse, som er genstand for beslutningen, og at bringe den til ophør.
- 402 Under hensyn hertil, og selv om Stora først samarbejdede, efter at Kommissionen havde foretaget kontrolundersøgelser hos virksomhederne i medfør af artikel 14, stk. 3, i forordning nr. 17, overskred Kommissionen ikke grænserne for det skøn, der tilkommer den i forbindelse med bødeudmålingen, da den nedsatte bøden til Stora med to tredjedele.
- 403 Hvad angår den bødenedsættelse, der blev givet Rena, skal det blot bemærkes, at sagsøgeren ikke har bestridt bemærkningen i beslutningens betragtning 171, andet afsnit, om, at Rena »frivilligt [har] stillet vigtigt skriftligt bevismateriale til rådighed for Kommissionen«.

404 Endelig bemærkes, at sagsøgeren ikke har ført nogen form for bevis for sin påstand om, at de bødenedsættelser, der blev givet Rena og Stora, udgør magtfordrejning.

405 Den bøde, der blev pålagt sagsøgeren, kan således ikke anses for at stå i misforhold til dem, der blev pålagt Rena og Stora.

406 Anbringendets andet led kan herefter heller ikke tiltrædes.

407 Anbringendet må derfor forkastes.

*G — Anbringendet om, at sagsøgeren samarbejdede, og om, at der er andre formildende omstændigheder*

*Parternes argumenter*

408 Sagsøgeren har gjort gældende, at selskabet samarbejdede med Kommissionen i forbindelse med dennes undersøgelse.

409 Dette samarbejde bevises af, at a) Iggesund Paperboard undlod at deltage i møderne i PG Paperboard's organer, efter at Kommissionen havde foretaget sine kontrolundersøgelser, b) sagsøgeren i sit svar på meddelelsen af klagepunkter ikke bestred de væsentligste faktiske forhold, c) sagsøgeren anerkendte, at der havde fundet drøftelser sted vedrørende prisannonceringerne, og d) virksomhederne i MoDo-koncernen gennemførte et program med henblik på at sikre overholdelse af konkurrencereglerne.



- 410 Desuden gav sagsøgeren detaljerede oplysninger om koncernens virksomheders deltagelse i møderne i PG Paperboard's organer, selv om Kommissionen ikke havde henvist til bestemmelserne i forordning nr. 17 i sine begæringer.
- 411 Under disse omstændigheder burde sagsøgeren, eftersom selskabet ikke bestred de i meddelelsen af klagepunkter nævnte dokumenter vedrørende priser, have været placeret i samme kategori som de virksomheder, der ikke bestred de væsentligste faktiske forhold.
- 412 Endelig er det ifølge sagsøgeren uberettiget at fastsætte en bøde på et hidtil uset niveau, dels fordi kartonsektoren aldrig tidligere har været genstand for en undersøgelse fra Kommissionens side, dels fordi sagsøgeren selv ikke tidligere har begået nogen overtrædelse.
- 413 Kommissionen har bestridt, at sagsøgeren kan anses for at have samarbejdet. Sagsøgeren kan navnlig ikke hævde, at selskabet anerkendte de væsentligste faktiske forhold, idet det fortsat bestrider de fleste af Kommissionens konstateringer. Desuden gav selskabets tilbageholdenhed med at besvare begæringerne om oplysninger heller ingen tegn på samarbejdsvilje.

### *Retten's bemærkninger*

- 414 Retten har allerede fastslået, at sagsøgeren i sin besvarelse af meddelelsen af klagepunkter bestred de væsentligste af de faktiske forhold, som Kommissionen lagde vægt på over for selskabet, og at denne besvarelse derfor ikke kan anses for at udgøre et samarbejde med Kommissionen, der kan begrunde en nedsættelse af bøden.

- 415 Selv hvis det lægges til grund, at sagsøgeren gav oplysninger om koncernens virksomheders deltagelse i møderne i PG Paperboard's organer, uden at Kommissionen havde fremsat begæring om sådanne oplysninger i medfør af bestemmelserne i forordning nr. 17, kan denne adfærd heller ikke begrunde en nedsættelse af bøden. Sagsøgeren bestred nemlig i det væsentlige de forhold, Kommissionen lagde vægt på, vedrørende de konkurrencebegrænsende drøftelser, der fandt sted under de omhandlede møder.
- 416 Hvad angår det program med henblik på overholdelse af konkurrencereglerne, som MoDo-koncernen gennemførte, efter at overtrædelserne var bragt til ophør, skal det på ny bemærkes, at overtrædelsernes grovhed skal fastslås på grundlag af en lang række forhold, herunder bl.a. sagens særlige omstændigheder, dens sammenhæng og bødernes afskrækkende virkning, uden at der er opstillet en bindende eller udtømmende liste over de kriterier, som obligatorisk skal tages i betragtning (kendelsen i SPO-sagen, a.st., præmis 54).
- 417 Det følger heraf, at selv om iværksættelse af et konkurrenceprogram godtgør, at den pågældende virksomhed er sindet at hindre fremtidige overtrædelser og således bidrager til, at Kommissionen bedre kan varetage sine opgaver, der bl.a. består i at anvende traktatens principper på det konkurrenceretlige område og at bistå virksomhederne heri, medfører den blotte omstændighed, at indførelsen af et konkurrenceprogram i enkelte tilfælde i Kommissionens hidtidige beslutningspraksis er blevet tillagt betydning som formildende omstændighed, ikke en tilsvarende forpligtelse for institutionen i den foreliggende sag.
- 418 Kommissionen har derfor med føje kunnet antage, at det i den foreliggende sag var rimeligt alene at belønne virksomhedernes bistand til, at dens arbejde med at fastslå overtrædelserne lettedes. Da sagsøgeren under den administrative procedure i det væsentlige bestred de faktiske forhold, som Kommissionen lagde vægt på over for

selskabet, kan det ikke bebrejdes Kommissionen, at den ikke har nedsat sagsøgerens bøde.

419 Endvidere bemærkes, at det ganske vist er vigtigt, at sagsøgeren traf foranstaltninger for at undgå, at dets medarbejdere i fremtiden begår nye overtrædelser af Fællesskabets konkurrenceregler, men dette ændrer ikke ved, at sagsøgeren i denne sag har begået en overtrædelse (Rettens dom af 17.12.1991, sag T-7/89, Hercules Chemicals mod Kommissionen, Sml. II, s. 1711, præmis 357).

420 Under disse omstændigheder var det ligeledes berettiget, at Kommissionen ikke ved fastsættelsen af sagsøgerens bøde tog hensyn til, at sagsøgeren undlod at deltage i møderne i PG Paperboard's organer, efter at Kommissionen havde foretaget kontrolundersøgelserne i medfør af artikel 14, stk. 3, i forordning nr. 17.

421 Endelig finder Retten, at det forhold, at Kommissionen tidligere har fastslået, at en virksomhed har overtrådt konkurrencereglerne, og i givet fald har pålagt den en sanktion herfor, kan anses for en skærpende omstændighed i forhold til denne virksomhed, men det må anses for normalt, at der ikke tidligere har været tale om en overtrædelse, og Kommissionen er ikke forpligtet til at tage hensyn hertil som en formildende omstændighed, i hvert fald ikke når der som i denne sag foreligger en særlig åbenbar overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1 (jf. Rettens dom af 17.12.1991, sag T-8/89, DSM mod Kommissionen, Sml. II, s. 1833, præmis 317).

422 Anbringendet kan herefter ikke tiltrædes.

H — *Anbringendet om en tilsidesættelse af artikel 6, stk. 1, i den europæiske konvention til beskyttelse af menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder af 4. november 1950*

- 423 I stævningen anfører sagsøgeren under overskriften »Afsluttende argumenter« (»Closing submissions«), at anvendelse af fællesskabsretten i forbindelse med procedurer, der fører til, at der pålægges virksomheder bøder, falder ind under artikel 6, stk. 1, i den europæiske konvention til beskyttelse af menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder (herefter »EMK«) (eller tilsvarende fællesskabsretlige principper), som kræver, at sådanne opgaver varetages af en uafhængig og upartisk domstol.
- 424 Sagsøgeren gør gældende, at Retten i sin egenskab af en sådan domstol derfor burde foretage en fuld undersøgelse af de faktiske omstændigheder og alle de retlige aspekter i sagen. Det følger heraf, at »Retten bør danne sig sin egen, selvstændige opfattelse af sagens faktiske omstændigheder« (»the Court should come to its own, independent view on the facts of the case«), eller at den i det mindste »ikke bør afstå fra« (»should be quick, rather than reluctant«) at danne sig sin egen opfattelse med hensyn til spørgsmålet om en passende sanktion.
- 425 Sagsøgeren har under retsmødet gjort gældende, at disse bemærkninger udgør et retligt anbringende.
- 426 Som fastslået ovenfor, skal stævningen, for at opfylde kravene i procesreglementets artikel 44, stk. 1, indeholde udtrykkelige angivelser af de grunde, søgsmålet støttes

på, mens en rent generel angivelse heraf ikke er tilstrækkelig (jf. ovenfor, præmis 333). I det foreliggende tilfælde er de bemærkninger, sagsøgeren fremfører i stævningen i relation til artikel 6, stk. 1, i EMK, så upræcise, at Retten ikke er i stand til at tage stilling til dem. Anbringendet må derfor afvises fra realitetsbehandling.

427 Da ingen af anbringenderne til støtte for påstanden om annullation af bøden eller om nedsættelse heraf har kunnet tiltrædes, er der ikke anledning til at nedsætte den bøde, der er pålagt sagsøgeren.

428 Når henses til det ovenfor anførte, er der grundlag for delvis at tiltræde anbringendet om, at beslutningens artikel 2 er retsstridig, mens Kommissionen i øvrigt bør frifindes.

## Sagens omkostninger

429 I henhold til procesreglementets artikel 87, stk. 2, pålægges det den tabende part at betale sagens omkostninger, hvis der er nedlagt påstand herom. Sagsøgeren har i det væsentlige tabt sagen og bør derfor pålægges at betale sagens omkostninger i overensstemmelse med Kommissionens påstand.

På grundlag af disse præmisser

udtaler og bestemmer

RET TEN (Tredje Udvidede Afdeling)

- 1) Artikel 2, stk. 1-4, i Kommissionens beslutning 94/601/EF af 13. juli 1994 om en procedure i henhold til EF-traktatens artikel 85 (IV/C/33.833 — Karton) annulleres i forhold til sagsøgeren, med undtagelse af følgende passager:

»De i artikel 1 nævnte virksomheder skal øjeblikkeligt bringe den omhandlede overtrædelse til ophør, såfremt dette ikke allerede er sket. De skal for fremtiden i forbindelse med deres aktiviteter i kartonbranchen afholde sig fra enhver form for aftale eller samordnet praksis, som kan have samme eller tilsvarende formål eller virkning, herunder enhver form for udveksling af forretningsmæssige oplysninger:

- a) hvorved deltagerne direkte eller indirekte oplyses om andre individuelle producenters produktion, salg, ordrebeholdninger, kapacitetsudnyttelsesgrader, salgspriser, omkostninger eller markedsføringsplaner.

Enhver ordning til udveksling af almindelige oplysninger, som de indgår, som f.eks. Fides-systemet eller dets efterfølger, skal være udformet på en sådan måde, at den udelukker enhver form for oplysninger, på grundlag af hvilke individuelle producenters adfærd kan identificeres.«

- 2) I øvrigt frifindes Kommissionen.

**3) Sagsøgeren betaler sagens omkostninger.**

Vesterdorf

Briët

Lindh

Potocki

Cooke

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 14. maj 1998.

H. Jung

B. Vesterdorf

Justitssekretær

Afdelingsformand

## Indhold

Sagens faktiske omstændigheder .....	II - 1997
Retsforhandlinger .....	II - 2004
Parternes påstande .....	II - 2006
Påstanden om annullation af beslutningen .....	II - 2007
A — Anbringenderne om tilsidesættelse af væsentlige formforskrifter .....	II - 2007
Anbringendet om en begrundelsesmangel .....	II - 2007
Parternes argumenter .....	II - 2007
Rettens bemærkninger .....	II - 2010
Anbringendet om en tilsidesættelse af retten til kontradiktion .....	II - 2012
Parternes argumenter .....	II - 2012
Rettens bemærkninger .....	II - 2013
B — Anbringenderne om tilsidesættelser af materielle regler .....	II - 2017
Anbringendet om, at sagsøgeren ikke var rette adressat for beslutningen .....	II - 2017
Formaliteten .....	II - 2017
Realiteten .....	II - 2017
— Parternes argumenter .....	II - 2017
— Rettens bemærkninger .....	II - 2020
Anbringendet om, at Kommissionen ikke har godtgjort samordninger vedrørende mængdetilpasning og produktionsbegrænsning .....	II - 2022
Anbringendets to første led om manglende bevis for en samordning med hen- blik på fastfrysning af markedsandele og for en samordning med henblik på kontrol med udbuddet .....	II - 2022
— Parternes argumenter .....	II - 2022
— Rettens bemærkninger .....	II - 2025
Anbringendets tredje led om en fejlurdering af Fides-statistikernes betyd- ning .....	II - 2034
— Parternes argumenter .....	II - 2034
— Rettens bemærkninger .....	II - 2036
Anbringendet om en fejlurdering af kartellets varighed .....	II - 2040
Parternes argumenter .....	II - 2040
Rettens bemærkninger .....	II - 2040



Anbringendet om en fejlurdering fra Kommissionens side, for så vidt som den antog, at SBS-kvaliteter var genstand for overtrædelsen og tilhørte samme marked som GC- og GD-kvaliteter, og om begrundelsesmangler og procedurefejl i så henseende .....	II - 2042
Anbringendets første led om en tilsidesættelse af retten til kontradiktion .....	II - 2042
Anbringendets andet led om en fejlurdering fra Kommissionens side, for så vidt som den antog, at SBS-kvaliteter var genstand for overtrædelsen, og om en utilstrækkelig begrundelse i så henseende .....	II - 2043
— Parternes argumenter .....	II - 2043
— Rettens bemærkninger .....	II - 2046
Anbringendets tredje led om en fejlurdering fra Kommissionens side, for så vidt som den antog, at SBS-kvaliteter tilhørte samme marked som GC- og GD-kvaliteter .....	II - 2050
— Parternes argumenter .....	II - 2050
— Rettens bemærkninger .....	II - 2051
Påstanden om annullation af beslutningens artikel 2 .....	II - 2053
Parternes argumenter .....	II - 2053
Rettens bemærkninger .....	II - 2054
Påstanden om, at bøden annulleres eller nedsættes .....	II - 2061
A — Anbringendet om en tilsidesættelse af begrundelsespligten i forbindelse med udmålingen af bøderne .....	II - 2061
Parternes argumenter .....	II - 2061
Rettens bemærkninger .....	II - 2063
B — Anbringendet om en fejlurdering af LE-rapporten .....	II - 2067
Parternes argumenter .....	II - 2067
Rettens bemærkninger .....	II - 2070
C — Anbringendet om en fejlurdering af overtrædelsens grovhed .....	II - 2075
Anbringendets første led om en fejlurdering af det påståede kartels form og formål .....	II - 2075
Parternes argumenter .....	II - 2075
Rettens bemærkninger .....	II - 2076
Anbringendets andet led om en fejlurdering for så vidt som det blev antaget, at der var tale om en enkelt overtrædelse .....	II - 2078
Parternes argumenter .....	II - 2078
Rettens bemærkninger .....	II - 2080

D — Anbringendet om, at bøden er uforholdsmæssig høj .....	II - 2083
Parternes argumenter .....	II - 2083
Rettens bemærkninger .....	II - 2084
E — Anbringendet om en fejlurdering af Iggesund Paperboard's rolle .....	II - 2088
Parternes argumenter .....	II - 2088
Rettens bemærkninger .....	II - 2090
F — Anbringendet om en tilsidesættelse af ligebehandlingsprincippet .....	II - 2092
Parternes argumenter .....	II - 2092
Rettens bemærkninger .....	II - 2096
G — Anbringendet om, at sagsøgeren samarbejdede, og om, at der er andre formildende omstændigheder .....	II - 2099
Parternes argumenter .....	II - 2099
Rettens bemærkninger .....	II - 2100
H — Anbringendet om en tilsidesættelse af artikel 6, stk. 1, i den europæiske konvention til beskyttelse af menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder af 4. november 1950 .....	II - 2103
Sagens omkostninger .....	II - 2104